

◆ *Original Research Article*

Exploring the Semantic Underpinnings of Marriage among Iranian Women and Afghan Men

Ilnaz Amiri¹, Aliyar Ahmadi^{2*}, Asghar Mirfardi³

Abstract

This study explores the semantic interpretation of marriage between Iranian women and Afghan men. With Iran becoming a significant hub for Afghan migrants in recent decades, driven by geographical proximity and intensified by political unrest, economic strife, and socio-political factors in Afghanistan, this research adopts a qualitative research methodology and grounded theory approach. Targeted sampling was utilized to enlist Iranian women married to Afghan men, with data gathered through semi-structured interviews. The sample included 12 women, determined by theoretical saturation. Data analysis involved a three-step coding process, identifying 106 concepts, 35 subcategories, 10 main categories, and one core category. The main categories covered causal conditions such as patriarchy and forced marriage, contextual factors like family difficulties and poverty, and interventional aspects such as diverse response perceptions and legal barriers. The core category highlighted the theme of "unwanted selection and life." The findings reveal significant challenges in the marriages of Iranian women to Afghan men, shaped by social conditions, leading to an undesirable trajectory for these women and their families.

Keywords: Iranian women, Afghan men, Marriage conditions, Qualitative study, Semantic perception.

Received: 2023-10-13

Accepted: 2024-03-19

1. Ph.D. Candidate in Sociology, Department of Sociology and Social Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran; ilnazamiri@yahoo.com
2. Associate Professor of Demography, Department of Sociology and Social Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran (Corresponding Author); ahmadi.aliyar@gmail.com
3. Associate Professor of Sociology, Department of Sociology and Social Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran; amirfardi@gmail.com

---

E-ISSN: 2981-1066 / © Population Association of Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.712259>

Introduction

Migration, a significant driver of demographic change, induces deep and multifaceted transformations within the population, both in the long and short term. Afghanistan, due to historical and cultural ties with its neighbors and marked by political and economic turmoil, has become a prominent source of migrants to Iran.

In host countries, intermarriage between migrants and native populations is commonplace, signifying cultural assimilation and social integration. In Iran, the influx of Afghan migrants has increased the incidence of mixed marriages, bringing challenges for Iranian women stemming from cultural differences, societal stigma, and legal intricacies. With the growing number of such unions, issues like poverty, children's educational access, and lack of support services have emerged, highlighting the complex interplay between migration, cultural adaptation, and family dynamics in Iranian society. This study aims to explore the semantic underpinnings of mixed marriages and shed light on Iranian women's perceptions of these unions within the Iranian socio-cultural milieu.

Methods and Data

This study adopts a qualitative research methodology and grounded theory framework, following Strauss and Corbin's systematic approach. The research focuses on Iranian women married to Afghan spouses, selecting Shiraz as the study's research field due to its long-standing acceptance of Afghan migrants, offering a suitable context for this inquiry. Participants were selected through purposive sampling and were chosen based on their readiness and willingness to participate in interviews. In-depth, semi-structured interviews were conducted with 12 participants, lasting between 40 to 90 minutes on average, recorded with participants' consent, transcribed word-for-word, and coded to identify both main and sub-themes.

Ensuring the credibility and trustworthiness of qualitative research is crucial. Guba and Lincoln's (1994) criterion of "trustworthiness" was employed to evaluate the research's quality. The researchers avoided personal bias, precluding preconceived notions during the data collection and analysis phases, thus reinforcing the credibility of the findings. Moreover, expert oversight and guidance were incorporated throughout the interviewing, data analysis, and coding stages to enhance the reliability of the data and the conclusions drawn. The participants were 12 Iranian women who were married to Afghan men, living in Shiraz. They mostly had

education up to pre-secondary school and were aged between 30 to 48 years. These participants provided insights into their marital lives with Afghan spouses.

Findings

Through data coding and analysis, 106 concepts, 35 subcategories, 10 main categories, and one core category were identified. The study's main categories fell into primary conditions ("paternalistic attitudes and forced marriage," "cohesion and pressure from foreign nationals"), contextual conditions ("hardships within the paternal household," "lack and scarcity of awareness," "poverty and feelings of deprivation," and "fatalism"), and interventional conditions ("perceptions of diverse responses," "administrative and legal obstacles," "lack of foresight," "financial and occupational instability for foreign nationals").

The analysis of concepts and categories in the study reveals various factors influencing the marriages and lives of Iranian women with Afghan spouses. The challenges faced by some of these women range from oscillating between coercion and a kind of enforced choice, including hardships within the paternal household, lack of awareness, poverty, fatalism, paternalistic attitudes leading to forced marriage, cohesion and pressure from foreign nationals, and lack of foresight. The core category that emerged is "unwanted selection and life," representing a coerced choice.

While exploring the semantic essence of these concepts, one theme stands out prominently: coerced choice. This theme underscores the lack of agency Iranian women face amidst numerous adversities, pushing them to endure a life they would not ordinarily choose, under normal circumstances. Their decisions are not choosing between good and excellent, or even good and bad options, but rather are between existence and non-existence. Therefore, what seems like a choice, is a quest for survival rather than a true preference.

Conclusion and Discussion

In conclusion, the extensive migration of Afghans to Iran and the resulting marriages between some Iranian women and Afghan men have reshaped family dynamics and introduced challenges for some Iranian families. For these women, the usual and voluntary choice in marriage has been replaced by the acceptance of undesirable conditions that seem to be their preferred choices. This family lifestyle bears psychological, identity, and social implications for the women, their families, and the

children resulting from these marriages. In this regard, further research on the multiple consequences of such marriages is recommended. From both an operational and legal standpoint, it is recommended to implement effective oversight of foreign nationals' presence and their marriages, coupled with a comprehensive reform of migration regulations.

Acknowledgments

This article is extracted from the master thesis of the first author in the field of demography, completed at the Faculty of Economics, Management and Social Sciences of Shiraz University. The authors appreciate the participants in the interviews of the research and the anonymous reviewers of the present paper for their constructive feedbacks.

References

- Abbasi, A. (2019). Legal challenges of children's citizenship of Iranian women with foreign husbands. *Child Rights*, 1(1) :167-191. [In Persian], <http://childrightsjournal.ir/article-1-87-fa.html>
- Abbasi-Shavazi, M, J., & Sadeghi, R. (2009). Native-immigrant marriage differentials in Iran: Comparative study of marriage behaviors of Afghan immigrants and Iranians. *Journal of Population Association of Iran*, 4(8), 7-37. [In Persian], <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1706120>
- Ahadiyan, S., & Kasraie, M. (2018). Measuring Students Feeling of Social Exclusion in Zanjan Universities. *Sociological Cultural Studies*, 9(1), 1-29. [In Persian], https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_3311.html
- Alipour, A., Saadati Jafarabadi, H., & Dehghani Firouzabadi, J. (2017). Understanding and analyzing the security implications of the presence of Afghan aliens in Yazd Province. *Journal of Police Geography*, 5(18), 79-108. [In Persian], http://pogra.jrl.police.ir/article_9725.html?lang=en
- Askari-Nodoushan, A., Ruhani, A., & Ghoroghchian, Z. (2019). Patriarchal Contexts of Female Early Marriage among Afghan Migrants in the City of Yazd. *Journal of Iranian Social Studies*, 13(4), 78-110. [In Persian], <https://doi.org/10.22034/jss.2019.47855>
- Azam Azadeh, M., & Mozaffari, K. (2018). Social Exclusion of the Iranian Women Married to Foreign Nationals (Iraqi and Afghan) and its Related Social Factors. *Journal of Social Problems of Iran*, 8(2), 53-74. [In Persian], <https://doi.org/10.22059/ijsp.2018.65053>

- Azam Azadeh, M., & Mozaffari, K. (2020). The Sociological Analysis of Narratives of Iranian Women Married to Afghan-Iraqi Men. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 9(2), 475-495. [In Persian], <https://doi.org/10.22059/jisr.2020.140857.309>
- Bahrami Komeyl, N. (2009). *Media Theory (Sociology Of Communication)*. Tehran: Kavir. [In Persian].
- Bélanger, D., & Flynn, A. (2018). Gender and migration: Evidence from transnational marriage migration. In *International Handbook on Gender and Demographic Processes* (pp. 183-201). Springer, Dordrecht. http://dx.doi.org/10.1007/978-94-024-1290-1_13
- Chen, M., & Yip, P. (2020). Remarriages and transnational marriages in Hong Kong: implications and challenges. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(14), 3059-3077. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2019.1585021>
- Choi, Y., Kim, D. S., & Ryu, J. (2020). Marital dissolution of transnational couples in South Korea. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(14), 3014-3039. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2019.1585021>
- Chung, G. H., & Lim, J. Y. (2011). Comparison of marital satisfaction between immigrant wives and Korean wives of Korean men. *Journal of the Korean Home Economics Association*, 49(5), 33-48. <https://doi.org/10.6115/khea.2011.49.5.033>
- European Commission, (2013). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Towards Social Investment for Growth and Cohesion – including implementing the European Social Fund 2014-2020, COM (2013) 83 final, 20.2.2013
- Flemmen, A. B. (2008). Transnational marriages—empirical complexities and theoretical challenges. An exploration of intersectionality. *NORA—Nordic Journal of Women's Studies*, 16(2), 114-129. <https://doi.org/10.1080/08038740802140244>
- Fløtten, T. (2006). Poverty and Social Exclusion-Two Sides of the Same Coin; a Comparative Study of Norway and Estonia. Department of Sociology and Human Geography, Fac. of Social Sciences, University of Oslo.
- Ghane, F., & Ghasemi, V. (2017). Investigating the phenomenon of obesity stigma among 15-44 year old women in Yazd. *Journal of Applied Sociology*, 28(3), 41-60. [In Persian], <https://doi.org/10.22108/jas.2017.21439>
- Goffman, E. (1997). Selections from stigma. In: Davis, L.J. (Ed), *The Disability Studies Reader*, (pp: 203-215), Routledge.

- Goffman, E. (2021). Stigma, notes on the management of spoiled identity. (Translated to Persian by Masoud Kianpour). Tehran: Shabak.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research* (pp. 105-117). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gudykunst, W. (2005) *Theorizing About Intercultural Communication*, London: Sage.
- Haghighattalab, P. (2022). Amending the Law on Granting Citizenship to the Children of Iranian Women Married to Non-Iranian Men: From Approval to Implementation Problems and Suggested Solutions, Islamic Parliament Research Center of the Islamic Republic of Iran. Report No. 17996. [In Persian]. <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1680948>
- Imani Naeeni, M., Sadeghi, M., & Abdi, F. (2012). Possibility of Extension the Legal Protections of Marriage with Foreign Nationals. *Women's Strategic Studies*, 14(54), 91-134. [In Persian], https://www.jwss.ir/article_12298.html?lang=en
- Kalateh, H. (2016). Marriage of Iranians with foreigners, its rules, consequences and problems, International Comprehensive Law Congress of Iran, [In Persian], <https://civilica.com/doc/634137>
- Kibria, N. (2012). Transnational marriage and the Bangladeshi Muslim diaspora in Britain and the United States. *Culture and Religion*, 13(2), 227-240. <https://doi.org/10.1080/14755610.2012.674957>
- Lee, B. S., & Klein, J. L. (2017). Changing trends in international marriages between Korean men and Southeast Asian women, 1993–2013. *Asian Population Studies*, 13(3), 226-249. <https://doi.org/10.1080/17441730.2017.1328863>
- Lee, H., Williams, L., & Arguillas, F. (2016). Adapting to marriage markets: International marriage migration from Vietnam to South Korea. *Journal of Comparative Family Studies*, 47(2), 267-288. <https://doi.org/10.3138/jcfs.47.2.267>
- Lee, Y.-J., Seol, D.-H., & Cho, S.-N. (2006). International marriages in South Korea: The significance of nationality and ethnicity. *Journal of Population Research*, 23(2), 165–182. <https://doi.org/10.1007/bf03031814>
- Link, B. G., & Phelan, J. C. (2013). Labeling and stigma. In C. S. Aneshensel, J. C. Phelan, & A. Bierman (Eds.), *Handbook of the Sociology of Mental Health*, (pp. 525–541). Springer Science + Business Media.

- Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare, (2017). Investigating the Situation of the Families of Women with Foreign Spouses: A Report on the Demographic Information and Support Coverage of the Households of Women with Foreign Spouses. [In Persian].
- Moradgholi , P ., & Alebouheh, A. (2017). The effect of the marriage of Iranian women with foreigners from a jurisprudential and ethical perspective. *Ethical Research*, 7(3), 123-138. [In Persian], <http://akhlagh.saminattech.ir/en/Article/16522/FullText>
- Moridi, S., & Mansouri, F. (2017). The issue of statelessness of children resulting from the marriage of Iranian women with foreign nationals and its consequences, *Legal Scholars*, 5(12), 65-84. [In Persian], <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1258837>
- Niazi, M. (2002). Explaining the obstacles of social participation in the city of Kashan [Unpublished doctoral dissertation]. Faculty of Literature and Human Sciences, Isfahan University. [In Persian].
- Nishida, H. (1999). A cognitive approach to intercultural communication based on schema theory, *International Journal of Intercultural Relations*, 23(5), 753-777. [https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(99\)00019-X](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(99)00019-X)
- Orb, M. (1998). *Constructing Co-cultural Theory, An Explication of Culture, Power and Communication*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Quah, S. E. L. (2020). Transnational divorces in Singapore: experiences of low-income divorced marriage migrant women. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(14), 3040-3058. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1585023>
- Riahi, M. E., Aliverdina, A., & BAHRAMI, K. S. (2008). A Sociological analysis of tendency towards divorce (A case study of Kermanshah city). *Woman in Development and Politics*, 5(3), -140-109. [In Persian], https://jwdp.ut.ac.ir/article_27159.html
- Rokni, M, M. (1975). Deterrence and free will in the works of several poets, *Journal of Mashhad School of Theology and Islamic Studies*, 15. [In Persian]. <http://ensani.ir/fa/article/42469>
- Sadat, M. H. (2008). Hyphenating Afghaniyat (Afghan-ness) in the Afghan diaspora. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 28(3), 329-342. <https://doi.org/10.1080/13602000802547898>
- Sadr, Sh. (2007). Demanding mothers' citizenship: looking at the official marriage policies of Iranian women with Afghan men, *Dialuge*, 50, 61-82. [In Persian], <https://ensani.ir/fa/article/205581>
- Saroukhani, B. (2010). *An Introduction to Family Sociology*. Tehran: Soroush. [In Persian].
- Skidmore, W. (2013). *Theoretical Thinking in Sociology*, (Translated to Persian by Ali Mohammad Hazeri, Ahmad Rajabzadeh, Saeed Moidfar, Mohammad Moghaddas & Ali Hashemi Gilani), Tehran; Islamic Sciences and Culture Academy.

- Strauss, A. L. & Corbin, J. M. (2022). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. (Translated to Persian by Ebrahim Afshar), Tehran; Ney.
- Tavassoli Naini, M. (2005). The Consequences of Unauthorised Entry and Residence of Foreign Nationals in Iran. *Journal of Comparative Law*, 8(49), 47-64. [In Persian], https://law.mofidu.ac.ir/article_46800.html
- Tavassoli-Naini, M. (2010). A reflection on the legal status of children without identity resulted from marriage between Iranian women and foreign men. *Islamic Law*, 6(22), 133-149. [In Persian], https://hoquq.iict.ac.ir/article_18496.html
- Vahdati Shobeyri, S H., & Afshar Qouchani, Z. (2014). Determining the Civil Status (Legal Status) of Children of Iranian Women Married with Foreign Men, *Comparative Law Research*, 18(4) :147-168. [In Persian], <http://clr.modares.ac.ir/article-20-3042-fa.html>
- White, J. M., & Klein, D. M. (2008). *Family Theories*. Sage.
- Widmayer, S. A. (2004). Schema theory: An introduction. Retrieved December, 26, 2004. <https://docplayer.net/21424460-Schema-theory-an-introduction-sharon-alayne-widmayer-george-mason-university.html>
- Yazdanpanah Dreo, K. (2015). Review of Afghan refugee men married to Iranian girls: Effects and social consequences for the country based on the geography of crime and social problems. *Journal of Woman in Culture and Arts*, 7(3), 343-358. [In Persian], <https://doi.org/10.22059/jwica.2015.58299>
- Yu, S., & Chen, F. (2018). Life satisfaction of cross-border marriage migrants in South Korea: Exploring the social network effects. *The International Migration Review*, 52(2), 597-634. <https://doi.org/10.1111/imre.12287>

Citation:

Amiri, I., Ahmadi, A., Mirfardi, A. (2023), Exploring the Semantic Underpinnings of Marriage among Iranian Women and Afghan Men, *Journal of Population Association of Iran*, 18(36), 219-264. <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.712259>

ارجاع:

امیری، ایلناز، احمدی، علی‌یار، و میرفردی، اصغر (۱۴۰۲) واکاوی معنایی زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی، *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۸ (۳۶)، ۲۱۹-۲۶۴.

<https://doi.org/10.22034/jpai.2024.712259>

واکاوی معنایی زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی

ایلناز امیری^۱، علی‌یار احمدی^{۲*}، اصغر میرفردی^۳

چکیده

این مطالعه به واکاوی معنایی زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی می‌پردازد. ایران در چند دهه گذشته به یکی از مقصدهای اصلی مهاجران افغانستانی تبدیل شده است؛ این امر به دلیل وجود مرز گسترده بین دو کشور و همچنین آشفتگی سیاسی، جنگ‌های متعدد، شرایط اقتصادی وحشتناک، ترس از جان، و سایر عوامل اقتصادی و سیاسی است. رویکرد پژوهش، کیفی و روش آن داده‌بنیاد است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش، زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و داده‌ها با انجام مصاحبه نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد. تعداد مشارکت‌کننده با معیار اشباع نظری، ۱۲ نفر بود. داده‌ها با بهره‌گیری از کدگذاری سه مرحله‌ای (باز، محوری و کزینشی) استخراج و تحلیل شدند. در فرایند کدگذاری و تحلیل داده‌ها، تعداد ۱۰۶ مفهوم، ۳۵ مقوله فرعی، ۱۰ مقوله اصلی و یک مقوله هسته استخراج شد. مقوله‌های اصلی پژوهش در قالب شرایط علی («رویه پدرسالارانه و ازدواج اجباری»، «سماجت و پافشاری اتباع بیگانه»، «شرایط زمینه‌ای» «مصائب خانۀ پدری»، «نبود و کمبود آگاهی»، «فقر و احساس محرومیت» و «تقدیرگرایی»)، و شرایط مداخله‌گر («ادراک واکنش‌های متنوع»، «موانع اداری و حقوقی»، «نبود آینده‌نگری» و «بی‌پشتوانگی و ناپایداری شغلی و اقتصادی اتباع بیگانه») دسته‌بندی شدند. مقوله هسته نیز به «گزینش و زندگی ناخواسته» اشاره دارد. نتیجه این‌که، ازدواج و زندگی زنان ایرانی با اتباع افغانستانی، گونه‌ای از چالش در پیوند با موقعیت زنان و خانواده‌های آن‌ها در جامعه است که راهی ناخواسته را فراروی آن‌ها قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: زنان ایرانی، مردان افغانستانی، شرایط ازدواج، درک معنایی، مهاجرت.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۳

۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران؛

ilnazamiri@yahoo.com

۲ دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران، (نویسنده مسئول)؛

ahmadi.aliyar@gmail.com

۳ دانشیار بخش جامعه‌شناسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران؛

amirfardi@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.712259>

مقدمه و بیان مسئله

مهاجرت یکی از عوامل اصلی ایجاد تغییرات جمعیتی بوده و علاوه بر تغییرات بلندمدت، می‌تواند تغییرات کوتاه‌مدتی نیز در جمعیت ایجاد کند. پدیده مهاجرت به نوبه خود تاثیرات فراوانی در بستر فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، امنیتی و اقتصادی جامعه مبدا و مقصد دارد و زمانی که مهاجرت از نوع بین‌المللی باشد این تغییرات و دگرگونی‌های اجتماعی مشهودتر است.

در بین کشورهای همسایه، مردم افغانستان بیش از سایر کشورها تمایل به مهاجرت به ایران داشته‌اند و آشفتگی‌های سیاسی، جنگ‌های متعدد، شرایط نامساعد اقتصادی، ترس از جان و سایر عوامل سیاسی و اقتصادی از یک سو و شباهت فرهنگی و تاریخی این دو کشور از سوی دیگر، باعث شده است که ایران یکی از مقصدهای مهاجرتی افغانستانی‌ها به‌ویژه در چهار دهه گذشته باشد. آخرین موج مهاجرت افغانستانی‌ها در اثر خروج نیروهای آمریکایی و تسلط طالبان بر این کشور به وقوع پیوست و تعداد زیادی از پناهندگان این کشور به ایران وارد شدند (حقیقت‌طلب، ۱۴۰۰).

در کشورهای مهاجرپذیر یکی از پدیده‌هایی که به‌طور معمول رخ می‌دهد، ازدواج زنان یا مردان مهاجر با ساکنان بومی کشور میزبان است و در ایران نیز تحت تاثیر موج‌های مهاجرتی افغانستانی‌ها به کشور، موارد زیادی از ازدواج زنان و مردان افغانستانی با ایرانیان رخ داده است (حقیقت‌طلب، ۱۴۰۰: ۴). ازدواج‌های فراملی^۱ با توجه به میزان شباهت فرهنگی و اجتماعی دو کشور و همچنین قواعد و مقررات حقوقی مرتبط با این ازدواج‌ها چالش‌های متفاوتی دارد. این نوع ازدواج‌ها در بین ایرانیان و افغانستانی‌ها، به دلایل متفاوت به‌ویژه برای زنان ایرانی با چالش‌های متعددی مواجه است که پژوهش‌های مختلف بر آن صحنه گذاشته‌اند؛ چالش‌هایی از جمله عدم ثبت دقیق این ازدواج‌ها (صدر، ۱۳۸۶)، طرد اجتماعی زنان (اعظم‌آزاده و مظفری، ۱۳۹۶)، تفاوت رفتار ازدواجی ایرانیان با افغانستانی‌ها (عباسی‌شوازی و صادقی، ۱۳۸۸)،

1 Transnational marriages

بی‌شناسنامه‌گی فرزندان حاصل از این ازدواج‌ها (حقیقت‌طلب، ۱۴۰۰)، شیوع گسترده طلاق در بین این زوجین و سردرگمی و آوارگی زنان (یزدان‌پناه‌درو، ۱۳۹۴) تنها بخشی از مصائب ازدواج‌های فراملی بین زنان ایرانی و مردان افغانستانی بوده است.

براساس پیمایش وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (۱۳۹۶)، بیش از ۶۱ درصد این خانواده‌های حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان غیرایرانی، جزء سه دهک فقیر جامعه ایران هستند، ۵۰ درصد از فرزندان این زوجین، هیچ مدرک هویتی حتی یک گواهی تولد هم ندارند (در سیستان و بلوچستان این نسبت به ۷۰ درصد می‌رسد)، ۴۶ درصد این فرزندان یا به مدرسه نرفته یا مجبور به ترک تحصیل زودهنگام شده‌اند و فقط ۳ درصد از این زنان و خانواده‌های‌شان، تحت پوشش‌های نهادهای حمایتی همچون بهزیستی و کمیته امداد و ... قرار دارند. کمبودها و اختلال‌های موجود و پیش‌آمده به سبب ازدواج با اتباع افغانستانی، در بعضی موارد در سراسر زندگی به همراه زنان ایرانی می‌باشد و آن‌ها را درگیر تبعات خود می‌کند. چالش‌های بیان شده در خصوص ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی، از یک سو، و اهمیت نهاد خانواده، از سوی دیگر، سبب شده تا در پژوهش حاضر با مراجعه به افراد درگیر در این فرایند، به درک معنایی زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی پرداخته شود و به این سوال پردازد که نظام معنایی زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با مردان افغانستانی چیست و این دسته از زنان، چه برداشت معنایی از زمینه‌های ازدواج‌شان با مردان افغانستانی دارند؟

پیشینه پژوهش

تمرکز بیشتر پژوهش‌های داخلی، موضوعاتی چون سیاست‌گذاری دولت، چالش‌های قانونی و حقوقی ازدواج زنان ایرانی با اتباع بیگانه، مشکل بی‌تابعیتی فرزندان حاصل از این ازدواج‌ها و پیامدهای حضور اتباع بیگانه در ایران بوده است. به‌عنوان مثال، صدر (۱۳۸۶)، ایمانی‌نائینی، صادقی و عبدی (۱۳۹۰) و کلاته (۱۳۹۵) نشان دادند که قوانین حمایتی در فرض ازدواج زن

ایرانی با مرد غیرایرانی، بیشتر دارای محدودیت‌هاست و ازدواج با اتباع بیگانه (خصوصاً افغانستان) به‌وجود آورنده مشکل‌ها و مصایبی برای زنان ایرانی خواهد بود. توسلی‌نائینی (۱۳۸۸)، وحدتی‌شیری و افشارقوچانی (۱۳۹۳)، مریدی و منصوری (۱۳۹۶) و عباسی (۱۳۹۸) به بررسی چالش‌های حقوقی تابعیت اطفال زنان ایرانی دارای همسر خارجی پرداختند و با رویکردی حقوقی و قانونی، پژوهش در این زمینه را انجام دادند. همچنین توسلی‌نائینی (۱۳۸۴)، مریدی و منصوری (۱۳۹۶) و توسلی‌نائینی (۱۳۸۸) به پدیده ورود غیرمجاز اتباع بیگانه به ایران اشاره کرده‌اند و ازدواج‌های غیرقانونی و فرزندان بی‌تابعیت را از پیامدهای آن دانسته‌اند. برپایه نتایج حاصل از این پژوهش‌ها، بی‌تابعیتی بسیاری از این کودکان مساله‌ای است که پیامدهای ناگواری را به لحاظ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای کودکان یاد شده و جامعه در پی دارد. مرادقلی و آل‌بویه (۱۳۹۶) به پیامدهای سیاسی و خانوادگی و اجتماعی ازدواج بانوان ایرانی با اتباع بیگانه پرداخته‌اند و تأملی فقهی-اخلاقی بر آثار ازدواج بانوان ایرانی با اتباع خارجی داشته‌اند. علی‌پور، سعادت‌جعفرآبادی و دهقانی‌فیروزآبادی (۱۳۹۶) نیز در پژوهشی ضمن پرداختن به آثار و پیامدهای امنیت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی حضور اتباع افغانستانی در کشور و ارائه راهکارهای مناسب برای مقابله با این پدیده، از بعد اجتماعی نیز به ازدواج اتباع افغانستانی با زنان ایرانی و در نتیجه تولد فرزندان بی‌هویت و رها کردن آن‌ها، توجه داشته‌اند.

در میان پژوهش‌های انجام شده، تعداد معدودی به زمینه‌های اجتماعی و واکاوی این زمینه‌ها پرداختند. عباسی‌شوازی و صادقی (۱۳۸۸) در پژوهشی به واکاوی تفاوت‌های بومی-مهاجر ازدواج در ایران پرداخته و مطالعه‌ای مقایسه‌ای در این زمینه انجام داده‌اند. یزدان‌پناه‌درو (۱۳۹۴) به بررسی ازدواج مردان مهاجر افغانستانی با دختران ایرانی و آثار و پیامدهای اجتماعی آن بر کشور برمبنای جغرافیای جرم و همچنین آسیب‌های اجتماعی این نوع ازدواج‌ها بر زنان پرداخت. همچنین اعظم‌آزاده و مظفری (۱۳۹۶، ۱۳۹۹) با رویکردی جامعه‌شناختی به مسئله طرد اجتماعی زنان ایرانی ازدواج کرده با اتباع خارجی افغانستانی و عراقی، عوامل تاثیرگذار بر آن و

تحلیل جامعه‌شناختی روایت این زنان پرداختند. بنابراین پژوهش، آگاهی نداشتن از عواقب ازدواج با اتباع بیگانه، فقر و محرومیت از مهم‌ترین دلایل ازدواج دختران ایرانی برای ازدواج با اتباع افغانستانی و عراقی است. از دیگر پژوهش‌های انجام شده، می‌توان به کاوش جامعه‌شناختی عسکری‌ندوشن، روحانی و قرقچیان (۱۳۹۸) در خصوص بسترهای شکل‌گیری ازدواج زودهنگام در میان زنان مهاجر افغانستانی که در شهر یزد اقامت دارند، اشاره کرد. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که ازدواج زودهنگام در بستری مردسالارانه رخ می‌دهد که برتری قدرت مردان را به صورتی مشروع و پذیرفته شده باز می‌تاباند.

در بخش پژوهش‌های خارجی نیز ازدواج‌های فراملی از زوایای فرهنگی و جمعیت‌شناختی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. به‌طور مثال کبریا^۱ (۲۰۱۲) به بررسی تاریخچه و توسعه ازدواج فراملی در دیاسپورای مسلمانان بنگلادشی، به‌ویژه در بین بنگلادشی‌های بریتانیایی و آمریکایی پرداخته است. برپایه یافته‌های این پژوهش، در هر دو محیط، مسلمانان بنگلادشی فعالانه درگیر ساختن مفاهیم ازدواج فراملی جدید هستند که در آن فرآیند انتخاب همسر، استقلال قابل توجهی را به افراد درگیر می‌دهد. لی، سنول و چو^۲ (۲۰۰۶) به تاثیر و اهمیت قومیت و ملیت بر ازدواج‌های فراملی پرداختند. این مطالعه نشان می‌دهد که سازگاری ازدواج مهاجران با جامعه میزبان به‌طور قابل توجهی براساس ملیت و منشاء قومی، متفاوت است.

فلامن^۳ (۲۰۰۸) به بررسی پیچیدگی‌های تجربی و چالش‌های نظری ازدواج‌های فراملی در میان روس‌ها و نروژی‌ها و همچنین تاثیر ارزش‌های رایج و غالب جامعه بر آن پرداخت. وی استدلال می‌کند که تنها راه برای معنا بخشیدن به سوءظن اکثریت نروژی این است که به

---

1 Kibria

2 Lee, Seol & Cho

3 Flemmen

چگونگی تلاقی و اجماع تفاوت‌های خاص در زوج‌های روسی-نروژی نگاه کنیم. سادات^۱ (۲۰۰۸) به مطالعه تاثیر واقعیت‌های زمینه‌ای و شاخص‌های فرهنگی کشور میزبان بر دیاسپورای افغانستان می‌پردازد و به این نکته اشاره می‌کند که در هنگام شکل‌گیری هویت فراملی افغان‌ها، هویت آن‌ها بیشتر توسط واقعیت‌های زمینه‌ای و تأثیرات فرهنگی موجود در کشور میزبان مشخص می‌شود. همچنین چانگ و لیم^۲ (۲۰۱۱) به ازدواج بین مهاجران با افراد بومی جامعه میزبان پرداخته‌اند. این مطالعه نشان می‌دهد سازگاری فرهنگی بر رضایت زناشویی همسران مهاجر تاثیر دارد. از نظر یو و چن^۳ (۲۰۱۶) تفاوت در روش‌های اولیه ورود مهاجران، بر سطح رضایت از زندگی آن‌ها تاثیر می‌گذارد. همچنین آن‌ها به تاثیر شبکه‌های اجتماعی و نقش آن‌ها را در تعدیل تاثیر روش‌های اولیه ورود پس از یک دوره طولانی اقامت تاکید می‌کنند. لی، ویلیامز و آرگیلاس^۴ (۲۰۱۶)، لی و کلاین^۵ (۲۰۱۷) و بلانگر و فلین^۶ (۲۰۱۸) پدیده مهاجرت از طریق ازدواج فراملی را بررسی کرده‌اند. لی و همکاران، رشد بازار ازدواج بین‌المللی را تحت تاثیر عوامل متعددی مانند: ۱-عوامل جمعیت‌شناختی، ۲-عوامل فرهنگی، ۳-عوامل اقتصادی، ۴-عوامل نهادی و ۵-نقش رو به رشد شبکه‌های بین فردی می‌دانند. همچنین از نظر لی و کلاین، مهاجرت از طریق ازدواج پیامدهایی برای جمعیت، قومیت و ترکیب شغلی کسانی که در جامعه میزبان زندگی می‌کنند، دارد. چوی، کیم و ریو^۷ (۲۰۲۰)، چن و ایپ^۸ (۲۰۲۰) و کوا^۹ (۲۰۲۰) به پژوهش در زمینه پیامدها و چالش‌های ازدواج‌های فراملی پرداختند. این پژوهش‌گران، تلاشی شدن ازدواج زوج‌های فراملی در کره جنوبی، خطر طلاق فراملی در

1 Sadat

2 Chung & Lim

3 Yu & Chen

4 Lee, Williams & Arguillas

5 Lee & Klein

6 Belanger & Flynn

7 Choi, Kim & Ryu

8 Chen & Yip

9 Quah

ازدواج مجدد و ازدواج‌های فراملی در هنگ‌کنگ و طلاق‌های فراملی در سنگاپور را بررسی کردند. از نظر چوی و همکاران (۲۰۲۰)، در ازدواج فراملی خطر بسیار بالای طلاق در ۴۸ ماه اول ازدواج، وجود دارد. حدود ۱۹ درصد از ازدواج‌های بین یک شوهر کره‌ای و یک زن خارجی، به جدایی ختم شده است. چن و ایپ (۲۰۲۰) معتقدند با افزایش تعداد ازدواج‌های فراملی بین هنگ‌کنگی‌ها و چینی‌ها و همچنین ازدواج‌های فراملی با گروه‌های غیرمحلی و قومی غیرچینی، انواع ازدواج‌ها متنوع‌تر شده‌اند. در همین حال، طلاق و ازدواج مجدد با افزایش نامتناسب ازدواج مجدد در میان افرادی که دارای ازدواج‌های فراملی هستند، افزایش یافته است. همچنین کوا (۲۰۲۰) به دنبال درک تجربیات طلاق زنان مهاجر با شوهران سنگاپوری‌شان است.

علی‌رغم سابقه تاریخی و تاثیرگذار بودن ازدواج‌های فراملی در زندگی افراد و ایجاد چالش‌های متعدد اجتماعی در اجتماع، کمتر پژوهشی به سراغ افراد درگیر در این فرایند رفته و به کندوکاو زمینه‌های شکل‌گیری این ازدواج‌ها و چالش‌های مرتبط با آن پرداخته است. در پژوهش‌های انجام شده داخلی در ارتباط با اتباع افغانستانی در طول سالیان گذشته، بیشتر با رویکردی «حقوقی» به این موضوع پرداخته شده و بستر اجتماعی تاثیرگذار بر و یا تاثیرپذیر از این پدیده، مورد غفلت نسبی واقع شده است. در واقع چالش‌های حقوقی موجود، مانند: ازدواج‌های غیرقانونی، مسئله تابعیت و کودکان بی‌هویت، بیش‌تر مورد توجه بوده است. در نتیجه ارزیابی‌ها همه‌جانبه نبوده و تصویری واقعی از شرایط و وضعیت موجود تصویر نشده است. در پژوهش‌های خارجی بررسی شده نیز، موضوع سازگاری فرهنگی و عوامل جمعیت‌شناختی پررنگ‌تر بوده‌اند و ازدواج‌های فراملی از زوایایی دیگر بررسی شده‌اند. در پژوهش حاضر تلاش شده است، جهت دستیابی به تصویری جامع و همه‌جانبه زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی از منظر آنان مورد کاوش قرار گیرد.

ملاحظات مفهومی و نظری

در این بخش از مقاله، به‌طور خلاصه، به دیدگاه‌های نظری مرتبط با موضوع پرداخته می‌شود. شایان ذکر است که در پژوهش‌های کیفی، دیدگاه‌های نظری مرتبط با موضوع به‌عنوان راهنمای پژوهش‌گر برای ورود به میدان پژوهش استفاده می‌شود. زیرا پژوهش‌های مبتنی بر نظریه زمینه‌ای در واقع تلاشی در جهت استخراج نظریه از دل پژوهش هستند.

در نظریه‌های اجتماعی، «طرد»^۱ مفهومی گسترده و دراز دامن است. با وجود تعاریف بسیار از طرد اجتماعی^۲، فلوتن^۳ (۲۰۰۶) به نکته‌ای مشترک در تمامی آن‌ها اشاره می‌کند: رابطه بین فرد و دیگران، در تعریف طرد اجتماعی امری بنیادی است. از این‌رو طرد اجتماعی: «محرومیتی طولانی‌مدت است که به جدایی از جریان اصلی جامعه می‌انجامد» (احدیان و کسرای، ۱۳۹۷). طبق تعریف اتحادیه اروپا، طرد اجتماعی هنگامی رخ می‌دهد که افراد به دلیل فقدان حقوق مدنی، حقوق سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، قادر به مشارکت کامل در جامعه نباشند. براساس این تعریف، طرد نتیجه ترکیبی از مسائل به هم پیوسته نظیر بیکاری، فقر مهارت‌ها، مسکن محقر، درآمد پایین، بهداشت نامناسب و خانواده گسسته است (European Commission, 2013).

اصطلاح داغ ننگ^۴ برای اشاره به ویژگی یا صفتی به‌کار برده خواهد شد که به‌شدت بدنام‌کننده یا ننگ‌آور است. اما باید توجه کرد که قدرت داغ‌زنی یک صفت نه در ذات خودش، بلکه در روابط اجتماعی ریشه دارد (گافمن^۵، ۱۴۰۰). انگ صفت یا خصیصه‌ای است که فرد را در دسته اجتماعی از سایرین، متمایز می‌کند و جایگاه فرد را به وضعیتی لکه‌دار و تخفیف یافته، تنزل می‌دهد. گافمن بیان می‌کند که انگ در واقع نوع خاصی از رابطه بین یک خصیصه و

1 Exclusion

2 Social Exclusion

3 Flotten

4 Stigma

5 Goffman

کلیشه‌ای است که باعث می‌شود شخص توسط دیگران «بی‌اعتبار» شود. از نظر گافمن داغ ننگ را می‌توان به سه نوع کاملاً متفاوت درک کرد: ۱- تفاوت‌های فیزیکی، ۲- کمبودهای شخصیتی درک شده و ۳- داغ ننگ قومی، قبیله‌ای، نژادی، ملی و یا مذهبی (Goffman, 1997). لینک و فلن^۱ (۲۰۱۳)، ادراکات گافمن را از داغ ننگ بسط دادند و زمینه‌های اجتماعی گسترده‌تری را در وقوع این فرآیند در نظر گرفتند. براساس نظر آن‌ها داغ ننگ، درون روابط رودرو اتفاق می‌افتد و نظر به زمینه‌های اجتماعی و هنجارهای فرهنگی، مصادیق آن متفاوت است (قانع‌زآبادی و قاسمی، ۱۳۹۶).

نظریه طرحواره^۲، بر این باور است که عامل مهم در رفتار و نگرش افراد، مجموعه تجارب فرد در حافظه او است که منتج به تشکیل مفاهیم در ذهن می‌شود. مجموعه یکپارچه و سازمان‌یافته‌ای از اطلاعات و تجربیات، طرحواره‌های ما را شکل می‌دهند. طرحواره‌ها مانند یک مدل و الگویی هستند که معیار و ابزار برای فهم محیط پیرامون و اطلاعاتی است که دریافت می‌کنیم. بر این اساس تجربیات هر فرد در حافظه او جمع می‌شود و به مفاهیم درون ذهن شکل می‌دهد (Nishida, 1999).

هنگامی که یک فرد وارد یک موقعیت آشنا در فرهنگ خود می‌شود، ذخیره‌ای از دانش رفتار مناسب و نقش مناسبی که باید در آن موقعیت ایفا کند، بازیابی می‌شود. به عبارت دیگر، دنیای اجتماعی هر تعاملی معمولاً در چارچوبی از دانش آشنا و از پیش آشنا در مورد موقعیت‌های مختلف شکل می‌گیرد. به این دانش آشنا و از پیش آشنا، طرحواره فرهنگی می‌گویند (Widmayer, 2004).

بر پایه مفهوم «ارتباطات میان فرهنگی»، فرهنگ و ارتباطات مقوله‌های پیچیده‌ای هستند که

---

1 Link & Flan

2 Schema Theory

همواره تأثیرات متقابلی بر یکدیگر داشته‌اند (Gudykunst, 2005). نظریه‌های ارتباطات میان‌فرهنگی بر انطباق میان ارتباط‌گران با فرهنگ‌های متمایز متمرکز می‌شوند. در جوامع کنونی گروه‌های حاشیه‌ای در قالب ایجاد سلسله مراتبی از هویت‌ها در هر جامعه‌ای شکل می‌گیرد. در این سلسله مراتب، گروه‌های مسلط و حاشیه‌ای وجود دارند. گروه‌های اخیر که از آن‌ها با عنوان «هم‌فرهنگ»^۱ نام برده می‌شود، دست به خلق نظام‌های ارتباطی می‌زنند که بازتاب تجارب و تعاملات خود با گروه مسلط است. بر این اساس استراتژی‌های خاصی برای ایجاد ارتباط با یکدیگر و با ساختارهای سلطه به وجود می‌آورند. گروه‌های هم‌فرهنگ در ساختاری سلسله مراتبی قرار می‌گیرند که گروه‌های مسلط آن را طراحی کرده‌اند؛ به نحوی که به‌طور طبیعی پایین قرار گرفته و به حاشیه رانده می‌شوند. اما در این شرایط آنچه برای نظریه‌پردازان هم‌فرهنگی مهم است، راه‌های مذاکره و دوری از تعارض میان گروه‌های هم‌فرهنگ و گروه مسلط است (Orb, 1998). با توجه به این‌که، کشورهای ایران و افغانستان با وجود مشترکات تاریخی، در بسیاری از زمینه‌های فرهنگی، عقیدتی و سبک زندگی تفاوت‌های برجسته‌ای دارند، نظریه ارتباطات بین‌فرهنگی برای تحلیل وجهه‌های معنایی ازدواج افرادی از دو ملیت با یکدیگر از جمله نظریات تبیین‌کننده است.

«نظریه همسان همسری»^۲ ازدواج را بین کسانی که از لحاظ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، با یکدیگر همسان هستند توصیه می‌کند؛ یعنی همسانی کامل بین تحصیلات، وضع اقتصادی، اخلاقی و دیگر جنبه‌های لازم و ضروری زندگی. این نظریه، استحکام خانواده را ناشی از وجود ویژگی‌های همسان، میان زن و شوهر می‌داند. افراد مایلند همسری برگزینند که بیشتر همسان‌شان باشد تا ناهمسان‌شان و چنان‌چه این قاعده به دلایلی رعایت نگردد احتمالاً زوجین دچار ناسازگاری و در نهایت جدایی می‌شوند. هر قدر پیوندهای قومی و فرهنگی میان زن و

1 Co-cultural

2 Homogamy Theory

شوهر محکم‌تر باشد، خطر جدایی به مراتب در میان ایشان کمتر است. به‌طور کلی، هر قدر درجه همگونی همسران بیشتر باشد، زناشویی آنان استوارتر و پایدارتر است (ساروخانی، ۱۳۸۹: ۴۶-۴۰). در مجموع، می‌توان گفت که تقریباً تمامی نظام‌های همسرگزینی، متمایل به ازدواج همسان هستند که این خود می‌تواند نتیجه تمایل به معامله‌گری و مبادله ارزش‌های معنوی و دارایی‌های مادی باشد (ریاحی و همکاران، ۱۳۸۶).

«نظریه مبادله^۱» برگرفته از گزاره‌هایی است که رفتار بشری را حاصل پیگیری منافع شخصی در نظر می‌گیرد. در این نظریه، افراد، گروه‌های اجتماعی را فقط به‌خاطر نفع شخصی‌شان شکل می‌دهند. اساسی‌ترین پیش‌فرض‌های نظریه مبادله این است که گروه‌ها صرفاً مجموعه‌هایی از افراد هستند که پیش‌بینی و تبیین رفتار آنها براساس مطالعه انگیزه‌های‌شان صورت می‌گیرد و افراد به وسیله نفع شخصی برانگیخته می‌شوند و نیز محاسبه‌گران عقلانی در مورد سود و هزینه می‌باشند (Klein & White, 2008: 65). همچنین نظریه مبادله بر این پیش‌فرض پایه‌ریزی شده است که افراد آرزوها و هدف‌های شخصی روشنی برای خود دارند اما کنش فرد در خلاء صورت نمی‌گیرد، هر کس در ازای آنچه می‌گیرد چیزی باید بدهد (اسکیدمور^۲، ۱۳۹۲: ۸۴).

مرور نظریه‌های یاد شده، نشان می‌دهد که مجموعه‌ای از مفاهیم و ملاحظات نظری در پیوند با ازدواج با اتباع بیگانه می‌توان سراغ گرفت. از آنجائی‌که ازدواج بین تبعه دو کشور، پیوند نزدیکی با تفاوت‌های هویتی و فرهنگی دارد، نظریه‌های مرور شده نیز به‌گونه‌ای به مفاهیم ارتباط و تعامل فرهنگی، پذیرش «دیگر»ی، تفاوت‌ها و تمایزات فرهنگی، گروه‌های مسلط و حاشیه‌ای و همچنین برچسب و طرد پرداختند. این مفاهیم، از زمره مفاهیم حساس و ملاحظات نظری برجسته این حوزه مطالعاتی‌اند و می‌توانند در فرایند تحلیل نتایج چنین پژوهش‌هایی به کار گرفته شوند.

---

1 Exchange Theory

2 Skidmore

روش و داده‌ها

پژوهش حاضر در چارچوب پارادایم تفسیرگرایی، رویکرد کیفی و روش نظریه داده‌بنیاد^۱ از نوع روش داده‌بنیاد نظام‌مند اشتراوس و کوربین^۲ به بررسی زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی، پرداخته است. جامعه مورد بررسی پژوهش، زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی هستند. با توجه به این‌که شهر شیراز در طول سال‌های متمادی پذیرای بسیاری از مهاجرین افغانستانی بوده است، بستر مناسبی برای این بررسی است. بنابراین نمونه‌ها از شهر شیراز انتخاب شدند.

بعد از تمرکز بر سوال‌های اصلی پژوهش، انتخاب نمونه‌ها صورت گرفت. مطابق با اصل نمونه‌گیری نظری، در نمونه‌گیری براساس مفاهیمی که ارتباط آن‌ها درباره نظریه به اثبات رسیده است، با توجه به خصلت فزاینده آن نمونه‌گیری شده است. در پژوهش کیفی در راستای دستیابی به نمونه‌های مرتبط، از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد، بدین شکل که مشارکت‌کنندگان، به‌صورت هدفمند و براساس قابلیت مشارکت در مصاحبه و امکان مصاحبه (برای نمونه توانایی و فرصت لازم برای شرکت در گفتگو و مصاحبه) انتخاب شدند.

در این فرآیند با ۱۲ نفر از مشارکت‌کنندگان مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته انجام شد. به‌طور میانگین، زمان هر مصاحبه بین ۴۰ تا ۹۰ دقیقه بود. ضمن رعایت موازین اخلاقی، با کسب اجازه از مشارکت‌کنندگان، هر مصاحبه ضبط و پس از پایان یافتن، متن هر مصاحبه به‌صورت دقیق پیاده‌سازی شد. پس از پیاده‌سازی هر مصاحبه، روند کدگذاری انجام گرفت و پس از پایان یافتن همه مصاحبه‌ها، جمع‌بندی از فرآیند کدگذاری و دستیابی به مقوله‌های فرعی و اصلی انجام شد.

1 Grounded theory

2 Strauss & Corbin

مسئله اعتباریابی و تعمیم یافته‌ها یکی از ابعاد بسیار مهم و چالش‌انگیز روش‌شناسی کیفی است. گوبا و لینکلن^۱ (۱۹۹۴) معیار «اعتمادپذیری یا قابلیت اعتماد^۲»، را برای ارزیابی کیفیت نتایج پژوهش کیفی مناسب می‌دانند. همچنین، برای تامین اعتبار داده‌های جمع‌آوری شده، پژوهش‌گران تلاش کردند پیش‌داوری‌های خویش را در روند جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل داده‌ها وارد نکنند و دیدگاه‌های شخصی خویش را به مصاحبه‌شونده ارائه و القاء ننمایند. برای افزایش سطح باورپذیری یافته‌ها، تلاش بر این بوده است که، از یک‌سو، با تکرار و تمرین و استفاده از تجربه‌های پیشین، تسلط بر سوال‌های مصاحبه بهبود یابد؛ و از سوی دیگر، سعی بر این بوده است، پس از ایجاد فضایی قابل اعتماد و جلب اطمینان خاطر مصاحبه‌شوندگان، سوال‌های مصاحبه دقیق‌تر به کار گرفته شود. افزون بر این، جهت افزایش سطح اطمینان‌پذیری یافته‌های پژوهش، پژوهش‌گر از آغاز فرآیند مصاحبه تا آخرین مرحله کدگذاری از نظارت و راهنمایی افراد متخصص بهره برده است، تا اعتبار فرآیند کدگذاری و یافته‌های به دست‌آمده را تا حد زیادی افزایش دهد.

همان‌طور که در جدول ۱ قابل مشاهده است، تعداد ۱۲ نفر در پژوهش شرکت کرده‌اند. تمامی مشارکت‌کنندگان در مصاحبه، زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی بوده و تجربه خود از ازدواج و زندگی مشترک با اتباع افغانستانی را به اشتراک گذاشته‌اند. در زمان پژوهش، تمامی مشارکت‌کنندگان ساکن شیراز و در مقاطع تحصیلی زیردیپلم بوده‌اند، عمده مشارکت‌کنندگان تا مقطع ابتدایی به تحصیل ادامه داده‌اند. مشارکت‌کنندگان در دامنه سنی ۳۰ تا ۴۸ ساله بودند.

---

1 Guba & Lincoln
2 Trustworthiness

جدول ۱: اطلاعات مشارکت‌کنندگان

ردیف	نام	سن	سن ازدواج	تحصیلات	شغل همسر	وضعیت ازدواج	سن همسر	تعداد فرزندان
۱	مشارکت‌کننده شماره ۱	۴۵	۱۴	ابتدایی	کارگر	طلاق	۶۷	۵
۲	مشارکت‌کننده شماره ۲	۴۵	۳۷	ابتدایی	کارگر	طلاق	۴۵	۱
۳	مشارکت‌کننده شماره ۳	۳۰	۱۴	راهنمایی	کارگر	متاهل	۳۵	۳
۴	مشارکت‌کننده شماره ۴	۴۶	۱۵	ابتدایی	استاد بنا	متاهل	۵۸	۵
۵	مشارکت‌کننده شماره ۵	۳۲	۱۹	ابتدایی	دامدار	متاهل	۳۷	۳
۶	مشارکت‌کننده شماره ۶	۴۸	۲۲	ابتدایی	کارگر	متاهل	۵۹	۵
۷	مشارکت‌کننده شماره ۷	۴۴	۱۳	راهنمایی	کارگر	بیوه	۵۰	۴
۸	مشارکت‌کننده شماره ۸	۴۳	۲۲	ابتدایی	کارگر	متاهل	۴۸	۳
۹	مشارکت‌کننده شماره ۹	۳۲	۱۵	ابتدایی	کارگر	متاهل	۳۹	۲
۱۰	مشارکت‌کننده شماره ۱۰	۳۹	۲۰	ابتدایی	کارگر	متاهل	۵۰	۳
۱۱	مشارکت‌کننده شماره ۱۱	۴۰	۱۷	دبیرستان	باغبان	متاهل	۴۱	۳
۱۲	مشارکت‌کننده شماره ۱۲	۳۷	۲۴	پنجم	کارگر	متاهل	۳۸	۳

«فعالیت عمده در نظریه زمینه‌ای، حوزه تجزیه و تحلیل داده‌ها است. تکنیک‌های مورد استفاده در این رویکرد باعث تمایز از سایر رویکردها می‌شود. در نظریه زمینه‌ای، ساختار اصلی تحلیل داده‌ها براساس سه شیوه کدگذاری باز^۱، کدگذاری محوری^۲ و کدگذاری انتخابی^۳ (گزینشی) است. کدگذاری، فرآیندی تحلیلی است که طی آن داده‌ها مفهوم‌گذاری می‌شوند و به هم می‌پیوندند تا نظریه را شکل دهند» (اشتراوس و کورین، ۱۴۰۰: ۲۵). در این پژوهش از کدگذاری‌های سه‌گانه استفاده شد. در مرحله کدگذاری باز، پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌های انجام شده، متن کار مرور و کدهای برجسته، استخراج شد. در مرحله کدگذاری محوری، از میان مفاهیم شناسایی شده، برحسب همگنی و تجانس، مقوله‌بندی اولیه و فرعی انجام شد. همچنین در کدگذاری انتخابی نیز با مرور مقوله‌ها و مفاهیم، نسبت به تدوین خط سیر داستان و شناسایی مفهوم مرکزی به‌گونه‌ای که با دیگر مفاهیم و مقوله‌ها پیوند تعاملی داشته باشد، اقدام شد.

یافته‌ها

یافته‌ها زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی مشارکت‌کننده در این پژوهش را مورد مذاقه قرار می‌دهد. با توجه به مصاحبه‌های انجام شده، می‌توان این دلایل و زمینه‌ها را در ۱۰۶ مفهوم، ۳۵ مقوله فرعی و ۱۰ مقوله اصلی تقسیم کرد. مقوله‌های اصلی، فرعی و مفاهیم به تفکیک در این بخش ارائه می‌شود.

۱) شرایط علی

در جدول ۲ مفاهیم، مقوله‌های فرعی و اصلی مرتبط با شرایط علی ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی گزارش شده است. مقوله‌های رویه پدرسالارانه و سماجت و پافشاری اتباع بیگانه دو

1 Open Coding
2 Axial Coding
3 Selective Coding

مقوله اصلی شرایط علی را شکل داده‌اند. در ادامه هر کدام از مقوله‌ها به تفصیل توضیح داده شده است.

جدول ۲: مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی شرایط علی ازدواج زنان ایرانی با اتباع

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	مفاهیم
رویه پدرسالارانه و ازدواج اجباری	رویه اجباری پدر	خواست تحکمی پدر و اجبار فرزندان به ازدواج توسط پدر
	رویه احترامی فرزندان	علاقه زیاد به پدر و خواست وی و تبعیت بی‌چون و چرا از پدر
	انگیزه‌های مالی خانواده	شوهر دادن دختر توسط پدر به ازای دریافت پول
سماجت و پافشاری اتباع بیگانه	علاقه شدید اتباع بیگانه	ابراز علاقه، ایجاد جو احساسی و تلاش مستمر اتباع برای جلب توجه خانواده‌های ایرانی
	پیگیری پیاپی اتباع بیگانه برای شکل‌گیری ازدواج	سماجت در پیگیری و طرح درخواست‌های مکرر از سوی زوج بیگانه

۱-۱- رویه پدرسالارانه و ازدواج اجباری

ازدواج پیوندی زناشویی است که برمبنای علاقه و خواست طرفین انجام می‌گیرد. اما در بعضی موارد ممکن است این پیوند، بنا به دلایلی دیگر شکل بگیرد. رویه پدرسالارانه و ازدواج اجباری بنا به خواست پدر، از جمله این دلایل است. به‌عنوان مثال، مشارکت‌کننده ده، ۳۹ ساله اشاره می‌کند که:

«پدرم مجبورم نکرد که حالا با کتک و بیسار و اینا، ولی طوری مظلومانه رفتار کرد، که منم دیدم بابام توی شرایط خوبی نیست و اینم دوست پدرم هست و من توی روی پدرم اصلاً نتونستم نه بگم ... در کل بابام خیلی چیزی نمی‌گفت ولی با نگاه و رفتارش، متوجه می‌شدم اگر پیش بابام بشنیم و احترام بابام بذارم، ارزش شو داره، حتی اگر برم توی آتیش. چون دلم نمی‌خواست دل بابام رو بشکنم»

۱-۲- سماجت و پافشاری اتباع بیگانه

در امر ازدواج، اصرار و پافشاری طرفین یا یکی از طرفین بسیار تاثیرگذار است. در این پژوهش نیز در بعضی موارد شاهد سماجت و پافشاری اتباع بیگانه برای ازدواج با زنان ایرانی بوده‌ایم، که به صورت علاقه شدید و پیگیری‌های پیاپی اتباع، خود را نشان می‌دهد. مشارکت‌کننده دو، ۴۵ ساله علاقه شدید همسر افغانستانی خود را این گونه روایت می‌کند:

«خیلی هم باهام خوب بود. که بگم بد باشه و اینا، اصلا. تا موقعی که دختری تولد نشده بود، خیلی باهام خوب بود، رفتاراش خوب بود. مثلاً می‌گفتم سرم درد می‌کنه، می‌نشست گریه می‌کرد. این جور آدمی بود»

مشارکت‌کننده هفت، ۴۴ ساله پیگیری همسر افغانستانی خود را این گونه شرح می‌دهد: «چند بار او مدن خواستگاری و اینا، سری‌های اول که خانواده مخالفت کردن. دیگه وقتی من دیدم خانواده دارن مخالفت می‌کنن، خودمم یک کم نظرم منفی شد و اینا. دیگه شوهرم رفت و آمد خیلی می‌کرد و خیلی سمج بود، به هر حال یه چند دفعه که رفتن و او مدن، دیگه داداشم راضی شد»

مقوله سماجت و پافشاری اتباع بیگانه به تأثیر اصرار و پافشاری یکی از طرفین در مسأله ازدواج اشاره دارد. در این پژوهش، برخی موارد نشان داده شده است که اتباع بیگانه به شدت علاقه‌مند و با پیگیری‌های مکرر، سعی در ازدواج با زنان ایرانی داشته‌اند. این شامل ابراز علاقه، ایجاد جو احساسی و تلاش مستمر اتباع برای جلب توجه خانواده‌های ایرانی می‌شود. همچنین، سماجت در پیگیری و طرح درخواست‌های مکرر از سوی زوج بیگانه نیز در این مقوله نقش مهمی ایفا می‌کند.

۲) شرایط زمینه‌ای

در جدول ۳ مفاهیم، مقوله‌های فرعی و اصلی مرتبط با شرایط زمینه‌ای ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی گزارش شده است. ۴ مقوله اصلی مصائب خانه پدری، نبود و کمبود آگاهی، فقر و احساس محرومیت و تقدیرگرایی مقوله‌های اصلی شرایط زمینه‌ای را شکل داده‌اند. در ادامه هر کدام از مقوله‌ها با جزئیات توضیح داده شده است.

جدول ۳: مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی شرایط زمینه‌ای ازدواج زنان ایرانی با اتباع

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	مفاهیم
مصائب خانه پدری	خانواده شلوغ	تعداد زیاد خواهر و برادر
	والدین ناتنی	حضور نامادری، تعدد زوجین پدر، خواهر و برادر ناتنی و فرزند طلاق بودن
	بد سرپرستی والدین	معتاد بودن پدر، خشونت اقتصادی سرپرست خانوار و بی‌توجهی والدین نسبت به آینده فرزندان
	مشکل‌های مالی	بار اقتصادی فرزندان برای والدین، مسئولیت ناپذیر بودن پدر و گذاشتن بار مشکل‌های به دوش فرزندان
	خشونت خانگی	خشونت فیزیکی پدر نسبت به فرزندان، خشونت کلامی، فضای خفقان‌آمیز خانه پدری، دعوی مستمر والدین با فرزندان، بدگمانی و بی‌اعتمادی خانواده نسبت به فرزندان، خشونت فیزیکی برادران و خشونت روانی
	نابسامانی و آشفتگی خانوادگی	شکاک بودن خانواده نسبت به فرزند، نزاع والدین، اختلاف نظر و مشکل‌های والدین، متارکه، خانواده از هم گسیخته و ناسازگاری درون خانوادگی
	مشکل‌های سرپرستی و حمایتی	مادر سرپرست بودن خانوار، نبود پدر، نبود حضور فیزیکی و عاطفی پدر و زندگی با بستگان
نبود و کمبود آگاهی	آگاهی نداشتن از عواقب ازدواج با اتباع بیگانه	شناخت مختصر و ظاهری از فرد بیگانه و خانواده وی، نداشتن اطلاع از وضعیت فرهنگی خانواده‌های افغانستانی، نداشتن شناخت از سبک زندگی و باورها و ارزش‌های افغانستانی‌ها
	آگاهی نداشتن از موازین و قواعد ازدواج با اتباع بیگانه	عدم آگاهی از فرآیند ثبت ازدواج و ناآگاهی درباره مقررات و ضوابط ازدواج با اتباع بیگانه
	تحصیلات پایین	سواد پایین و ترک تحصیل در سنین پایین
	نداشتن بلوغ فکری و اجتماعی	نداشتن مهارت‌های اجتماعی کافی درباره زندگی خانوادگی، نبود زمینه دستیابی به مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی به دلیل ازدواج در سن پایین، نداشتن اطلاعات لازم درباره مناسبات خانوادگی و زناشویی و نداشتن اطلاعات لازم برای حل مسائل خانوادگی

مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی
آرزوی داشتن امکانات خوب و آرزوی رفاه	آرزوهای سرکوب شده پیش از ازدواج	فقرو احساس
	احساس محرومیت پیش از ازدواج	محرومیت
نگرش قضا و قدری به همه امور و نگاه تقدیرگرایانه به زندگی در همه شرایط	تقدیرگرایی در امور زندگی انسانی	تقدیرگرایی
نگاه به ازدواج به‌عنوان تقدیر، کم اثر دانستن اراده شخصی و توجه به تقدیر در ازدواج و نگاه به خوشبختی و شوربختی در زندگی خانوادگی به‌عنوان یک امر قضا و قدری	تقدیرگرایی نسبت به ازدواج	

۲-۱- مصائب خانه پدری

خانواده به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی است که اولین پایگاه اجتماعی فرد نیز محسوب می‌شود و فرد در آن رشد کرده و ارتباطات اجتماعی و قواعد زندگی کردن را می‌آموزد. نهاد خانواده مهم‌ترین نهاد حمایت‌گر به‌ویژه در جوامع سنتی‌تر است و فرزندان مهم‌ترین حمایت‌های خود اعم از حمایت‌های مالی و عاطفی را از این نهاد دریافت می‌کنند. جامعه‌شناسان ریشه بسیاری از آسیب‌های اجتماعی را در اغتشاش و نابسامانی خانواده شناسایی کرده و بر اهمیت محوری آن صحه گذاشته‌اند. روایت تعدادی از مشارکت‌کنندگان از مصائب خانه پدری این‌گونه است:

«تو خونه پدر که بودیم، نامادری داشتیم، خواهرای ناتنی خیلی داشتیم، برادرای ناتنی خیلی داشتیم. مادرم سه تا دختر داشت. چون نامادری و خواهر و برادر ناتنی خیلی داشتیم. وضعیت مالی درستی نداشتیم» (مشارکت‌کننده یک، ۴۵ ساله)

«شرایط من خیلی سخت بود. من به‌خاطر شرایط سخت و دست‌زن بابا بودن با این ازدواج موافقت کردم. خواهر و برادر ناتنی زیاد دارم ولی تنی ندارم. تک بودم. مادرم هم به دلایلی از پدرم طلاق گرفت» (مشارکت‌کننده ده، ۳۹ ساله)

«با التماس بهم پول می‌دادن، یعنی التماس می‌کردم و اینا. می‌گفتن دختر پول نمی‌خواد. پول برای

چیش هست. سر کار می‌رفتم. سر کار هم که می‌رفتم، پولارو به اونا می‌دادم. اونا به من نمی‌دادن»
(مشارکت‌کننده سه، ۳۰ ساله)

در مصاحبه‌های مختلف به عمل آمده از زنان ایرانی ازدواج کرده با اتباع به «مصائب و سختی‌های خانه پدری» اشاره شده است. خانواده که محلی برای آرامش افراد در نظر گرفته می‌شود در معنای ذهنی مشارکت‌کنندگان در این پژوهش به مثابه مکانی شلوغ، خشونت‌بار و خالی از صمیمیت و حمایت تصویر شده است، به گونه‌ای که این شرایط زیست در خانه پدری را برای فرد، مضمئزکننده کرده است.

۲-۲- نبود و کمبود آگاهی

نقش آگاهی و شناخت به‌ویژه در دنیای مدرن در زندگی بشر انکارناپذیر است. اطلاعات مؤثرترین و کامل‌ترین ثروت و سرمایه هر فرد و جامعه است. ثروتی که برخلاف سایر سرمایه‌ها و دارایی‌ها از بین نمی‌رود و هر چه مصرف شود، قوی‌تر و پربارتر می‌گردد. «اطلاعات و آگاهی» میزان دانشی است که اعضای شبکه اجتماعی از یکدیگر دارند (بهرامی‌کمیل، ۱۳۸۸). باور مهم در زمینه آگاهی اجتماعی این است که اولین قدم به منظور ایجاد تغییرات اجتماعی، آگاهی اجتماعی است. در هر جامعه‌ای که افراد از ماهیت رخدادهای اجتماعی آگاه نباشند، امکان بروز آسیب‌های اجتماعی بیشتر خواهد بود. در کل ظرفیت بالقوه اطلاعات یک شکل مهم سرمایه اجتماعی است که جزء ذاتی و جدایی‌ناپذیر روابط اجتماعی به شمار می‌رود. مشارکت‌کنندگان در مورد نبود و کمبود آگاهی خود این‌گونه بیان می‌کنند که:

«یه طوری بودم من، من تا ۱۶ سالگی اصلا نمی‌دونستم افغانی یعنی چی.... بخاطر ندونم کاریای خودمون الان برا چهار تا مدرک گرفتار شدیم، نمی‌دونیم عاقبتم به کجاست، من گاهی به خودم می‌گم، من اگر بمیرم معلوم نیست عاقبت من کجاست، با این ازدواجی که کردم. می‌گم قبر زن و مرد کنار هم باشه و تو یه قبرستون باشه ولی ما معلوم نیست کجا هستیم عاقبت. با این همه مشکلات ما سواد و آگاهی‌شو نداریم، اخه مسئولین چرا اجازه می‌دن؟» (مشارکت‌کننده ده، ۳۹ ساله)

«اگر می‌دونستم برای مدارک آنقدر ما رو اذیت می‌کنن و آنقدر بچه‌های ما اذیت می‌شن، شاید اصلا با اتباع خارجی، ازدواج نمی‌کردیم. من هیچ وقت به ذهنم خطور نمی‌کرد که آنقدر به خاطر مدارک ما رو

اذیت کنن... الانم که شوهرم به رحمت خدارفته، من هنوز گیرم توی مدارک هست و واقعا داریم اذیت می‌شیم» (مشارکت‌کننده هفت، ۴۴ ساله)

«من وقتی با این آقا ازدواج کردم، می‌رفتم مدرسه. با دوستانم می‌رفتم بازی می‌کردم، کلاس چهارم بودم. میدونی هیچی حالیم نبود. هیچی بلد نبودم... اصلا نمی‌دونستم چه اتفاقی می‌خواد بیوفته. فقط دقیقا یادمه مثلا می‌اومد بهم پول می‌داد و می‌رفتم با هم کلاسی هام. یعنی واقعا توی زندگی به من ظلم شد. الان یه دختر ۱۰ ساله توی این جامعه، خودش همه چیو می‌فهمه. ولی اون موقع ما هم کور بودیم، هم کر بودیم و هیچی رو نمی‌فهمیدیم، واقعا حالیمون نبود» (مشارکت‌کننده یک، ۴۵ ساله)

نبود و کمبود آگاهی از دیگر مقوله‌های اصلی این پژوهش است. این مقوله فقط معطوف به تحصیلات پایین نیست، بلکه شامل آگاهی نداشتن از عواقب ازدواج با اتباع بیگانه، آگاهی نداشتن از موازین و قواعد ازدواج با اتباع بیگانه و نداشتن بلوغ فکری و اجتماعی و به‌طور کلی نداشتن آگاهی و شناخت نسبت به وضعیت و شرایطی است که فرد به واسطه ازدواج با فرد خارجی با آن مواجه می‌شود. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش اکثراً دارای تحصیلات زیردیپلم بودند و عمدتاً از چالش‌های زندگی با اتباع بیگانه به‌طور کلی و اتباع افغانستانی به‌طور ویژه، آگاهی نداشتند.

۲-۳- فقر و احساس محرومیت

از مسائل مهم و شایع اجتماعی، می‌توان به محرومیت اشاره کرد. محرومیت پیوسته یک مسئله عام و جهانی بوده و ریشه بسیاری از گرفتاری‌ها و مشکل‌های مردمان جهان در ابعاد و سطوح مختلف بوده است؛ از این رو مسئله محرومیت پیوسته مورد تأکید محافل علمی و سیاست‌گذاری بوده و جهت توضیح رفتارهای اجتماعی به‌عنوان متغیری مهم مورد توجه قرار گرفته است. هر چند محرومیت پدیده‌ای عام بوده، ولی گروه‌های مختلف به لحاظ ناهمگن بودن‌شان به‌طور متفاوتی از آن متأثر شده‌اند. مشارکت‌کنندگان احساس محرومیت خود را این‌گونه شرح می‌دهند:

«هر دختری باشه آرزویی داره و دلش می‌خواد خوشبخت بشه. می‌دونی مثلا خونه داشته باشه، ماشین داشته باشه، وضعش خوب باشه، سختی نکشه» (مشارکت‌کننده دو، ۴۵ ساله)

«آرزوها داشتم برای ازدواج. یه دختر می‌تونه ۱۰۰۰۰ جور آرزو داشته باشه» (مشارکت‌کننده ده، ۳۹ ساله)

فقر و احساس محرومیت از دیگر مقوله‌های اصلی این پژوهش است که به آرزوهای سرکوب شده و احساس محرومیت پیش از ازدواج اشاره می‌کند.

۲-۴- تقدیرگرایی

تقدیرگرایی از مسائل دیرینه‌ای است که در تمام تمدن‌ها به صورت مسئله‌ای بارز مطرح بوده و نوع انسان به آن علاقه نشان داده است. در واقع این مسئله، که آیا انسان در انجام کارها مختار است و زور و فشاری پشت سر آن نیست یا این‌که مجبور است و درحقیقت عوامل مرئی و نامرئی او را به سوی هدف خاصی سوق می‌دهند، از قدیم‌الایام مورد توجه بشر بوده است (رکنی، ۱۳۵۴). در تقدیرگرایی فرد بر این باور است که آینده و محیط اجتماعی در کنترل او نیست و تقدیر و سرنوشت، یا شانس، وضعیت و آینده هرکسی را رقم می‌زند (نیازی، ۱۳۸۱). مشارکت‌کننده چهار، ۴۶ ساله تقدیرگرایی را این‌گونه روایت می‌کند:

«گفتم غریبه هستن، نمی‌شناسیم. سنم کم هست. پدرم گفت پسر خوبیه، خانواده داره، کار می‌کنه، دیگه از این چه بهتر، هر چی خدا بخواد، هر چی قسمت باشه. قسمت به همین هست ... چون این به شانس هست. من می‌گم به شانس هست. من از زندگیم راضی هستم، اخلاق همسرم هم خوب هست، ولی خیلی از دوستای همسرم روی ازدواج ما گول خوردن و اصلا زندگی با هم نکردن، چند تا بچه رو ول کردن، رفتن، ولی مانه»

یکی از عوامل تاثیرگذار در این زمینه، اعتقاد به این مورد است که ازدواج بخشی از تقدیر الهی است، این طرز تفکر با اصطلاح «قسمت» به دفعات از سوی بعضی از مصاحبه‌شوندگان به کار برده شد. مقوله اصلی تقدیرگرایی با دو مقوله فرعی «تقدیرگرایی در امور زندگی انسانی» و «تقدیرگرایی نسبت به ازدواج» در جدول ۳ قابل مشاهده است.

۳) شرایط مداخله‌گر

در جدول ۴ نیز مفاهیم، مقوله‌های فرعی و اصلی مرتبط با شرایط مداخله‌گر در ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی گزارش شده است. چهار مقوله اصلی ادراک واکنش‌های متنوع، موانع اداری و حقوقی، نبود آینده‌نگری، بی‌پشتوانگی و ناپایداری شغلی و اقتصادی اتباع بیگانه،

مقوله‌های اصلی شرایط مداخله‌گر را شکل داده‌اند. در ادامه هر کدام از مقوله‌ها به تفصیل توضیح داده شده است.

جدول ۴: مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی شرایط مداخله‌گر ازدواج زنان ایرانی با اتباع

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	مفاهیم
ادراک واکنش‌های متنوع	واکنش سرسختانه‌دیگران	مخالفت سرسخت خانواده، قطع ارتباط وابستگان و خانواده و همراهی نکردن خانواده
	واکنش تاییدی	تایید بستگان، همراهی کردن نزدیکان، ترغیب به ازدواج و مناسب دانستن انتخاب و تصمیم
	موضع منفعلانه	سکوت در برابر تصمیم، عدم اظهار نظر قاطع در زمینه ازدواج و واگذاری تصمیم نهایی به خود فرد
موانع اداری حقوقی	زمان‌بر بودن رسیدگی	طولانی بودن روند شناسنامه‌دار شدن فرزندان حاصل از این ازدواج و فرآیندهای پی‌درپی و طولانی مراجعه‌های اداری
	هزینه‌بر بودن رسیدگی	هزینه بالای مراحل ثبت مدارک، هزینه بالای تعویض مدارک و هزینه‌های مربوط به مراجعه‌های پیاپی به سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط
	مبهم بودن قوانین	شفاف نبودن قوانین مربوط به اتباع بیگانه، شفاف نبودن قوانین مربوط به اقامت اتباع بیگانه، ابهام در قوانین مربوط به فعالیت و اشتغال اتباع بیگانه و ابهام در قوانین ازدواج اتباع بیگانه با شهروندان ایرانی
	جدیدیت نداشتن در اجرای قوانین	ضعف در اجرای قوانین موضوعه، بی‌توجهی به درخواست‌ها و مکاتبات اداری زنان ایرانی دارای همسر با تابعیت بیگانه و بی‌توجهی به حقوق شهروندی فرزندان حاصل از ازدواج
	تبعیض سازمانی بین اتباع بیگانه	تبعیض بین اتباع ایرانی و عراقی، امکانات بیشتر اتباع عراقی و ... در مقایسه با اتباع افغانستانی، برخورد نامتوازن نسبت به اتباع افغانستانی و دیگر اتباع خارجی و بی‌احترامی نسبت به اتباع افغانستانی دارای همسر ایرانی و همسران ایرانی آن‌ها
دیر تصویب شدن قوانین	تاخیر در تصویب قوانین جامع مربوط به مواجهه با اتباع بیگانه و تاخیر در تصویب قوانین سجلی و هویتی فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با اتباع بیگانه	

مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی
توجه به شرایط آنی، برجسته‌سازی شرایط کنونی، بها دادن به ویژگی‌های مقطعی و اهمیت جذابیت‌های حال	نگاه مقطعی به ازدواج	نبود آینده‌نگری
بی‌توجهی به پیامدهای ازدواج در آینده، درک نکردن رخدادهای و تحول‌های آینده زندگی با زوج بیگانه، نبود آینده‌نگری در اندیشه زن و خانواده وی و بی‌توجهی به سرنوشت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی	بی‌توجهی به آینده	
موقتی بودن مشاغل اتباع، نبود فرصت‌های شغلی همیشگی و بی‌ثباتی در مشاغل مربوط به اتباع	اشتغال به مشاغل ناپایدار	بی‌پشتوانگی و ناپایداری شغلی و اقتصادی اتباع بیگانه
نبود تضمین برای اشتغال به کار در بازه‌های بلندمدت و شرایط نامشخص کاری اتباع بیگانه	ابهام در آینده شغلی	
اشتغال به کارهای غیرتخصصی و ساده، درآمد کم اتباع بیگانه و فرودست‌انگاری مشاغل اتباع توسط مردم	منزلت شغلی پایین اتباع بیگانه	
نبود عضو یا اعضای خانواده همسر افغانستانی در ایران، نداشتن پشتوانه مالی و نبود حمایت عاطفی	ضعف حمایت اجتماعی و خانوادگی	

۳-۱- ادراک واکنش‌های متنوع

در بحث ازدواج، در اکثر مواقع واکنش اطرافیان تاثیر بسزایی دارد، به‌ویژه که این ازدواج با فردی غیر از ایران باشد. در بین مشارکت‌کنندگان در مواجهه با امر ازدواج با اتباع بیگانه از طرفی شاهد مخالفت شدید بعضی از خانواده‌ها و اطرافیان زنان ایرانی در این نوع ازدواج‌ها، از طرف دیگر شاهد بی‌توجهی بعضی از دیگر خانواده‌ها نسبت به این نوع ازدواج‌ها و پیامدهای آن و همچنین شاهد نوعی از موضع منفعلانه نسبت به این نوع از ازدواج‌ها، بوده‌ایم.

مشارکت‌کننده شماره نه، ۳۲ ساله واکنش سرسختانه دیگران را این‌گونه شرح می‌دهد:

«همشون ناراضی بودن، کل خانواده‌ام، دایی‌هام، خاله‌هام. با اقوام پدری که رابطه نداشتم، چون مادرم قهر بود و اینا ولی بعدش که فهمیدن، ناراحت شدن، هیچ‌کس از اقواما راضی نبود، من خودم گفتم می‌خوام»

مشارکت‌کننده یازده، ۴۰ ساله واکنش تاییدی دیگران را این‌گونه روایت می‌کند:

«از شانس من هیچ‌کس مخالفت نکرد، هیچ‌کس نگفت بچه‌ها شناسنامه‌دار نمی‌شن .... یه نفر هم نبود که مخالفت کنه. همه می‌گفتن پسر خوبیه، نماز خون هست، روزه می‌گیره، دروغ نمی‌گه. همه می‌گفتن پسر خوبیه، بشوزنش، پسر خوبیه، یه نفر هم نبود که مخالفت کنه»

مشارکت‌کننده هفت، ۴۴ ساله موضع منفعلانه دیگران را این‌گونه شرح می‌دهد:
«پدرم و مادرم گفتن هر چی که خودت صلاح بدونی، ما حرفی نداریم. منم دیدم واقعا آدم خوبیه و من راضی هستم، پدر و مادرم گفتن شما راضی هستی، ما حرفی نداریم»

در واقع نوعی ادراک واکنش‌های متنوع به صورت یک طیف (حد افراطی بی تفاوت، موضع منفعلانه و حد افراطی دخالت) را شاهد بوده‌ایم. موارد متعددی در مصاحبه‌ها به این‌که «نه چندان برای اون‌ها مهم نبود» یا این‌که «همه به شدت مخالف بودن» اشاره داشته‌اند.

۳-۲- موانع اداری و حقوقی

به دنبال حضور مهاجران در ایران، مسئله ازدواج در میان ایرانیان و اتباع، امری غیرقابل پیش‌گیری و ناگزیر بود. با این حال به دلیل خلاءهایی حقوقی یا موانع اداری و همچنین به دلیل برخی از چالش‌های قوانین اتباع و تابعیت ایران، مشکل‌های بسیاری پیش روی این ازدواج‌ها در ایران قرار گرفت که تجربه زیسته زنان از ازدواج و زندگی خانوادگی با اتباع را تحت تاثیر قرار می‌دهد. اعطای شناسنامه و تابعیت به فرزندان حاصل از این ازدواج‌ها، یکی از معضله‌های اصلی این نوع ازدواج‌ها است. هر چند در سال ۱۳۹۸ برای حل معضله‌های موجود، ماده واحده «اصلاح قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی» در مجلس شورای اسلامی تصویب و در مهرماه همان سال توسط شورای نگهبان نیز تصویب و لازم‌الاجرا گشت (حقیقت‌طلب، ۱۴۰۰).

اما هنوز پس از گذشت چند سال، آمارها حاکی از کند بودن این مسیر و وجود موانع اداری بسیار است. همچنین باید در نظر داشت که در مواجهه با پدیده مهاجرت اتباع افغانستانی به

ایران، سیاست کشور ایران در برابر این موضوع متفاوت و شامل طیفی گسترده بوده است، سیاست درهای باز و درهای بسته. روایت مشارکت‌کنندگان در خصوص موانع اداری و حقوقی این گونه است:

«خب این که رئیس جمهور خودش اعلام کرده باید رسیدگی بشه و کسلی که با اتباع خارجی ازدواج کردن باید شناسنامه داشته باشن، خب چرا آنقدر سنگ می‌نذارن جلوی پای ما و به ما گیر می‌دن. من الان ۲۳ سال هست که آواره مدارک هستم. داداشم اون روز می‌گفت مریم تو واقعا کفش آهنی هم که پوشیده بودی، کفش آهنیت از بین رفته بود. به خدا چی بگم، من تهران ده مرتبه اومدم و رفتم به خاطر همین مسئله، به خدا با اشک رفتم و با اشک برگشتم، واقعا به ما ظلم می‌شه» (مشارکت‌کننده هفت، ۴۴ ساله)

«شوهرم اول به کارتی داشت، کارت مجردی، بعد از اون کارت‌ها، وقتی ازدواج کرد، رفت پاسپورت گرفت. تشکیل پرونده دادیم و به چند سال هست همین جور هزینه می‌کنیم و می‌ریم تهران، این‌ور و اون‌ور، شیراز، این‌ور برو و اون‌ور برو. کی بزنی، مدارک ببر، عکس بگیر، خیلی هزینه کردیم، تا حالا هیچی به دستمون نرسیده. حالا سری آخر دیگه بهمون گفتن، بهمون شناسنامه می‌دن. دوره آقای روحانی تشکیل پرونده دادیم. دیگه هی ادامه پیدا کرد تا شد ۱۴۰۱، تا حالا هم گیرمون نیومده. بابای بچه‌ها هم بعضی موقع‌ها اعصابش خورد می‌شه و می‌گه من که این همه هزینه دادم، به کارگری هستم. درآمدی هم ندارم، اجاره خونه و خرج و مخارج خونه هم هست. می‌گه این سری اعصابم خورد می‌شه، اگر رفتم که برج هفت هم کارمون نشد، همه پرونده‌ها رو می‌گیرم و پاره می‌کنم» (مشارکت‌کننده شش، ۴۸ ساله)

موانع اداری و حقوقی از دیگر مقوله‌های مهم در این پژوهش است. موانع اداری و حقوقی موجود، زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی را با طیف وسیعی از مشکلات از جمله، زمان‌بر بودن رسیدگی، هزینه‌بر بودن رسیدگی، مبهم بودن قوانین، جدیت نداشتن در اجرای قوانین، تبعیض سازمانی بین اتباع بیگانه و دیر تصویب شدن قوانین مواجه می‌سازد. همچنین آگاهی نداشتن از موازین و قواعد ازدواج با اتباع بیگانه در کنار موارد ذکر شده، زمینه‌ساز معضلات بسیاری است.

۳-۳- نبود آینده‌نگری

آینده‌نگری از دیگر مقوله‌های اصلی این پژوهش است. در واقع آینده‌نگری به معنای یک نوع جهت‌گیری شناختی و عقلی به آینده شخصی است؛ نوعی از استدلال عملی و کنترل کردن خود در جهت رسیدن به اهداف و نوعی تلقی دوراندیشانه همراه با طرح و برنامه‌های آینده. نداشتن این جهت‌گیری شناختی و عقلی، باعث بروز مشکل‌های متعددی در زندگی افراد می‌شود. بی‌توجهی به آینده در روایت برخی از مصاحبه‌شوندگان این‌گونه روایت گردیده است:

«والا من این چیزارو سر در نمی‌کردم، همین طوری گفتم می‌خوام شوهر کنم و برم که راحت بشم. بعدم که شوهر کردم، هی روز به روز که فهمیده‌تر و عاقل‌تر شدیم، دنیا پیشرفت کرد، دیگه کار از کار گذشته بود، آرزو هامون همش به باد رفت» (مشارکت‌کننده نه، ۳۲ ساله)

«ما اصلا نمی‌دونستیم که برای مدارک انقدر اذیت می‌شیم و انقدر سخت‌گیری می‌کنن، من واقعا نمی‌دونستم. واقعا دارم می‌گم. یعنی اگر می‌دونستم برای مدارک انقدر ما رو اذیت می‌کنن و انقدر بچه‌های ما اذیت می‌شن، شاید اصلا با اتباع خارجی، چه عراقی، چه افغانستانی، ازدواج نمی‌کردیم» (مشارکت‌کننده هفت، ۴۴ ساله)

همان‌طور که در جدول ۴ قابل مشاهده است، نبود آینده‌نگری با ۲ مقوله فرعی «نگاه مقطعی به ازدواج» و «بی‌توجهی به آینده» و ۸ مفهوم، قابل توصیف است. آینده‌نگری به افراد کمک می‌کند تا هدف‌های خود را بهتر تعیین و برنامه‌ریزی کنند. با داشتن نگرشی آینده‌نگرانه، افراد می‌توانند برنامه‌های مؤثری برای دستیابی به اهداف خود ایجاد کنند. همچنین آینده‌نگری به افراد کمک می‌کند تا در فرآیند تصمیم‌گیری‌های‌شان بهتر از دید آینده عمل کنند. با بررسی پیامدهای احتمالی تصمیم‌ها، افراد می‌توانند تصمیمات بهتری بگیرند و از مشکلات آینده پیشگیری کنند.

۳-۴- بی‌پشتوانگی و ناپایداری شغلی و اقتصادی اتباع بیگانه

پس از بررسی وضعیت اشتغال همسران افغانستانی زنان ایرانی، این نتیجه حاصل شد که ۹ نفر از این همسران افغانستانی به شغل کارگری، ۱ نفر به شغل استاد بنایی، ۱ نفر به شغل باغبانی و ۱ نفر به شغل دامداری، اشتغال دارند. مشاغل ذکر شده، به‌ویژه شغل کارگری، فارغ از قرار

گرفتن در دسته مشاغل سخت و نیاز به کار یدی سنگین، جزء مشاغلی هستند که نیاز به مدرک دانشگاهی و آموزش‌های تخصصی ندارند. از طرف دیگر ناپایداری جزء جدانشدنی این‌گونه مشاغل است؛ همچنین تنهایی و برخوردار نبودن از حمایت عاطفی خانواده، از دیگر دشواری‌های اتباع افغانستانی است. شواهد بدست آمده از مصاحبه‌ها مؤید وضعیت ناپایداری شغلی و اقتصادی اتباع است:

«خیلی مشکل داشتیم. مثلاً توی زندگی مون مشکل این بود که هر جایی که کار می‌کرد، چون کارت و هیچی نداشت، ۱۰ روز کار می‌کرد و بعد شهرداری جمعش می‌کرد. مشکل خونه داشتیم. مشکل این بود که یه فردی بود که هر جای ایران می‌خواست بره کار کنه، نمی‌داشتنش» (مشارکت‌کننده یک، ۴۵ ساله)

«کارش اصلاً معلوم نبود. آینده‌ای هم که نداشت کاراشون. یک ماه می‌رفت سرکار، بیست روز کاری براش نبود. کارگری بود دیگه» (مشارکت‌کننده دو، ۴۵ ساله)

«به خدا قسم من شوهرم که رحمت خدا رفت، شاید فقط همین پول گور و کفن خودش داشته، که براش انجام دادم. الان دست من خالی خالیه» (مشارکت‌کننده هفت، ۴۴ ساله)

بی‌پشتوانگی و ناپایداری شغلی و اقتصادی اتباع بیگانه با توجه به شرایط شغلی و خانوادگی آن‌ها مشهود است. مشاغل آن‌ها اغلب سخت و ناپایدار است. دیگر دشواری‌هایی که اتباع افغانستانی در ایران با آن‌ها روبه‌رو هستند، تنهایی و نداشتن حمایت عاطفی خانواده است. به دلیل عدم حضور اعضای خانواده همسر افغانستانی در ایران و نداشتن پشتوانه مالی و حمایت اجتماعی، اتباع افغانستانی با مشکلات روبرو می‌شوند. مقوله‌های فرعی شامل «اشتغال به مشاغل ناپایدار»، «ابهام در آینده شغلی»، «منزلت شغلی پایین» و «ضعف حمایت اجتماعی و خانوادگی» است.

۴) مقوله هسته: گزینش و زندگی ناخواسته

مرور مفاهیم و مقوله‌های مورد بررسی در پژوهش، نشان می‌دهد که شرایط متعددی در ازدواج و زندگی زنان ایرانی با همسران افغانستانی دخیل هستند. مجموعه مشکلاتی که برخی از زنان را بین اجبار و انتخابی که به‌گونه ماهوی از گونه اجبار است، قرار می‌دهد مصائب خانه‌پدري،

نبود و کمبود آگاهی، فقر و احساس محرومیت، تقدیرگرایی، رویه پدرسالارانه و ازدواج اجباری، سماجت و پافشاری اتباع بیگانه و نبود آینده‌نگری، مجموعه ویژگی‌ها و زمینه‌هایی‌اند که باعث انتخاب ناخواسته مسیر ازدواج با اتباع بیگانه می‌شود.

در پرتو مرور معنایی مفاهیم و مقوله‌های مورد بررسی، یک مضمون از برجستگی ویژه‌ای برخوردار است و آن هم اجبار و انتخاب اجبارگونه است. مقوله هسته تبلور چنین ویژگی‌هایی است که عاملیت انتخابی را از زنان ایرانی که درگیر مشکلات گوناگون‌اند، ستانده و آن‌ها را به سمت تحمل گونه‌ای از زندگی جهت می‌دهد که در شرایط عادی، پذیرای این گونه از زندگی نیستند. در این فرایند، مصائب خانه پدری و رویه پدرسالارانه می‌توانند باعث کاهش استقلال و قدرت تصمیم‌گیری زنان شوند و تجربه زیسته‌شان از مشکلات زندگی در خانه پدری به گونه‌ای است که موجب می‌شود که آن‌ها ابتکار عمل و انتخاب مبتنی بر آگاهی را از دست دهند و یا حتی اگر از دیده‌ها و شنیده‌ها، اطلاعات پراکنده از چنین زندگی‌هایی داشته باشند، تجربه زیسته‌شان از واقعیت‌های تلخ زندگی، آن‌ها را از آرمان‌ها و انتخاب هدفمند و مبتنی بر عاملیت فردی دور می‌سازد. در شرایط سختی که چنین زنانی در مرز بقاء زیستی قرار می‌گیرند، انتخاب بین خوب و عالی و یا حتی خوب و بد نیست، انتخاب بین بود و نبود زندگی است. بنابراین، اگرچه ظاهر آن انتخاب است، ولی گریزگاهی برای ادامه بقاء است.

همچنین، تقدیرگرایی زنان و خانواده‌های آنان و سماجت و پافشاری اتباع بیگانه نمی‌تواند در انتخاب همسر و زندگی در شرایط تحمیلی بی‌تأثیر باشد. در نهایت، نبود آینده‌نگری می‌تواند باعث شود که افراد در فرایند تصمیم‌گیری خود برای انتخاب همسر و زندگی در شرایط تحمیلی، به‌ندرت به مسائل آینده و پیش‌بینی‌های بلندمدت توجه کنند. نبود آینده‌نگری خود نمود و بازتابی از شرایط سخت زیستی است.

در مجموع، زمینه‌های اجبارگونه موجب جهت‌دهی برخی از زنان ایرانی به سمت ازدواج با اتباع بیگانه‌ای می‌شود که از نظر اقامت، اشتغال و جایگاه اجتماعی وضعیت پیش‌بینی‌ناپذیری

دارند. مجموعه این مشکلات در فرایند واکاوی معنایی زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی، به سان مقوله هسته و مرکزی تبلور پیدا می‌کند. این وضعیت را می‌توان به سان «گزینش و زندگی ناخواسته» دانست؛ مفهومی نظری که ظاهری تناقض‌گونه دارد، ولی واقعیت زندگی زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی را بازنمایی می‌کند. با درک این ارتباطات و تعاملات، می‌توان درک بهتری از علل و عواملی که زنان ایرانی را به انتخاب ناخواسته همسر و زندگی در شرایط تحمیلی سوق داده، پیدا کرد و برنامه‌ها و سیاست‌های مناسبی را برای حمایت از زنان ایرانی دارای همسر با تابعیت کشورهای چون افغانستان و بهبود شرایط آن‌ها ارائه کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش بر آن بود تا زمینه‌های ازدواج زنان ایرانی با اتباع افغانستانی را مورد تحلیل قرار دهد. ماهیت موضوع، موجب شد روش کیفی برای شناخت ابعاد معنایی این موضوع به کار گرفته شود. در پرتو مصاحبه با مشارکت‌کنندگان و استخراج کدهای مفهومی از متن مصاحبه‌ها، مجموعه‌ای از مفاهیم و مقوله‌ها بدست آمد. چنین مفاهیم و مقوله‌هایی روایت‌گر ویژگی‌های خاصی از زندگی خانوادگی و اجتماعی زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی بود.

از آنجائی که یک فرد مهاجر در ارتباط با تنگناهای مرتبط با شرایط منجر به مهاجرت (در مبدأ) و همچنین زیست در مقصد مهاجرتی است، زنان ایرانی که با مهاجرین افغانستانی ازدواج می‌کنند، آگاه یا ناآگاه از شرایط واقعی مهاجران و پیامدهای چنین ازدواج‌هایی، در پیوند و تعامل با مجموعه ویژگی‌های همسر مهاجر خود قرار می‌گیرند.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که مجموعه‌ای از ویژگی‌ها، کاستی‌ها و خلأهایی در کانون زندگی خانواده پدری زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی وجود دارند، که موجب شده‌اند این دسته از زنان با مهاجرینی ازدواج کنند که بدلیل مشکلات ساختاری موجود در کشورشان (مکان مبدأ)، مهاجرت نموده‌اند و به دلیل مهاجرت خارج از رویه و ضوابط قانونی (قوانین ملی و بین‌المللی) مهاجرت (همچون پذیرش مهاجرت و روادید سفر، مجوز اقامت و اشتغال در مکان

مقصد مهاجرت)، سختی‌های ویژه‌ای در مکان مقصد دارند، گو این‌که بسیاری از مهاجران افغانستانی که به ایران آمده‌اند و می‌آیند، هیچ‌گونه سند هویتی و گذرنامه‌ای ندارند و گونه‌ای «مهاجرت و زیست مهاجرتی در گمنامی» را تجربه می‌کنند. چنین زیستی هم برای سرزمین مقصد و هم برای زنان ایرانی که با این دسته از مهاجران ازدواج می‌کنند، زیان‌بار و خطرآفرین است، زیرا زندگی مشترک با انسانی که ابعاد هویتی وی آشکار نیست، گام نهادن در سرزمین بی‌نام و نشان است.

یافته‌های پژوهش نشان داد که مجموعه‌ای از شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر در ازدواج زنان ایرانی با مهاجران افغانستانی نقش‌آفرین هستند؛ مجموعه این ویژگی‌ها روایت‌گر منظومه و چرخه‌ای از ناآگاهی، تحصیلات پایین یا بی‌سواد، محرومیت، فقر، نداری و ناچاری، انگ، طرد و مشکلات پذیرش اجتماعی از سوی برخی از هموطنان است. این ویژگی‌ها، به‌گونه‌ای هم‌افزا، به بازتولید زیست ناخوشایند و نومیدانه زنان ایرانی درگیر در چنین زندگی‌هایی می‌انجامد.

همانندی نسبی و تجربه مشترک مردان افغانستانی و همسران ایرانی آن‌ها از مشکلات و تنگناهایی که با آن‌ها روبرویند، گونه‌ای از همگرایی در ادراک و تجربه شرایط سخت را برای آن‌ها رقم زده است. در کانون زندگی خانواده زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی، مجموعه‌ای از تنگنای اقتصادی (فقر و محرومیت)، مشکلات فرهنگی (نبود و یا کمبود آگاهی، نبود آینده‌نگری و تقدیرگرایی)، و مشکلات اجتماعی (مشکلات خانوادگی، رویه پدرسالاری شدید، موانع حقوقی و اداری برای پذیرش اجتماعی) وجود دارند که آن‌ها را به سمتی جهت می‌دهد که با وجود فاصله اجتماعی ادارک شده بین مهاجران افغانستانی و شهروندان ایرانی در زمینه میزان پذیرش اجتماعی در جامعه، تن به ازدواج با مردان افغانستانی می‌دهند. این کار، راهی برای کاستن از مشکلات و یا گریز از مشکلاتی است که همواره برای چنین خانواده‌هایی بازتولید می‌شود، در حالی‌که خود این زندگی نوین با مهاجر بیگانه، سرآغاز پدیدارسازی مشکلات دیگری است که چنین زنانی با جسم و روان خود آن‌ها را تجربه می‌کنند. زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی، گونه‌ای از طرد اجتماعی را تجربه می‌کنند.

مروری بر مفاهیم و مقوله‌های بدست آمده از پژوهش نشان می‌دهد که ویژگی‌هایی که دوسویه‌گزینش و ناچار بودن به‌گزینش را در بر دارند، در بین این مفاهیم و مقوله‌ها برجستگی دارند. در این راستا، مفاهیم و مقوله‌ها، به مقوله محوری و هسته یعنی «گزینش و زندگی ناخواسته» رهنمون می‌شوند که خود گونه‌ای از تعارض مفهومی و همچنین مصداقی را دلالت می‌کند. تعارض در واقعیت، از این رو است که چنین زنانی، دست به‌گزینشی می‌زنند که هیچ زنی در شرایط عادی، پذیرای چنین زندگی نیست، زیرا همراه با گونه‌ای ابهام، برچسب و طرد اجتماعی است. ظاهر چنین ازدواج‌هایی، کنشی از گونه‌گزینش را نشان می‌دهد، اگر بتوان چنین ازدواج‌هایی را گونه‌ای گزینش آزادانه افراد نام نهاد، با برداشت‌های نظری نظریه‌های همسان‌همسری (ساروخانی، ۱۳۸۹)، نظریه مبادله (اسکیدمور، ۱۳۹۲) و مفهوم «هم‌فرهنگی» موجود در نظریه ارتباطات میان‌فرهنگی هم‌راستایی دارد. وضعیت هم‌فرهنگی در بین زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی با همسران‌شان، موقتی است زیرا به روایت بیشتر این زنان، تفاوت‌های فرهنگی بین چنین زوج‌هایی پس از ازدواج پدیدار شده است.

زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی به دلیل فاصله اقتصادی و اجتماعی ادراک شده خود با شهروندان ایرانی از یک سو، و تقاضا و پافشاری اتباع افغانستانی، که از نظر اقتصادی و اجتماعی نیز با جامعه ایرانی فاصله قابل توجهی دارند، از سوی دیگر، به گونه‌ای هم‌طرازی نسبی اجتماعی دست می‌یابند به گونه‌ای که چنین ازدواج‌هایی را به سان یک گزینه در شرایط سخت برای خود توجیه‌پذیر می‌دانند.

یافته‌های این پژوهش در زمینه مسائل حقوقی، هم‌راستا با نتایج برخی از پژوهش‌های پیشین است، برای نمونه؛ پژوهش‌های انجام شده توسط صدر (۱۳۸۶)، ایمانی‌نائینی، صادقی و عبدی (۱۳۹۰) و کلاته (۱۳۹۵) و مرادقلی و آل‌بویه (۱۳۹۶) بر مشکلات و موانع قانونی و حقوقی زنان ایرانی دارای همسر افغانستانی تأکید نموده‌اند.

سخن پایانی این‌که، مهاجرت گسترده افغانستانی‌ها به ایران، به سبب ازدواج بخشی از زنان تهیدست و فرودست جامعه با مردان افغانستانی، کانون زندگی بخشی از خانواده‌های ایرانی را

دستخوش تغییرات و چالش‌هایی نموده است و برای این دسته از زنان، گزینش معمول و ارادی در امر ازدواج و زندگی زناشویی، جای خود را به پذیرش شرایط ناخواسته‌ای که ظاهر گزینش‌گونه دارند، داده است. چنین سبکی از زندگی خانوادگی، پیامدهای روانی، هویتی و اجتماعی برای این دسته از زنان، خانواده‌های آن‌ها و فرزندان برآمده از چنین ازدواج‌هایی دارد. در این راستا، پژوهش‌های بیشتر در زمینه پیامدهای چندگانه چنین ازدواج‌هایی پیشنهاد می‌گردد. از نظر اجرائی و قانونی، نیز پیشنهاد می‌گردد ضمن ساماندهی قوانین مهاجرتی، بر حضور و ازدواج مهاجران اتباع بیگانه در کشور نظارت کارآمدی انجام پذیرد.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد نویسنده اول مقاله در رشته جمعیت‌شناسی است که در دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی دانشگاه شیراز به انجام رسیده است. نویسندگان مقاله از ارزیابی‌ها و بازخوردهای اساتید داور پایان‌نامه و از نظرات اصلاحی و سازنده داوران ناشناس مقاله حاضر و همچنین همکاری تمامی مشارکت‌کنندگان در تحقیق سپاسگزاری می‌نمایند.

منابع

- احدیان، صونا، و کسرای، محمدسالار. (۱۳۹۷). سنجش احساس طرد اجتماعی دانشجویان دانشگاه‌های زنجان. *جامعه‌پژوهی فرهنگی*، ۹(۱)، ۱-۲۸. https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_3311.html
- اشتراوس، انسلم، و کربین، جولیت. (۱۴۰۰). *مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای*، (ترجمه ابراهیم افشار)، چاپ نهم، تهران: نشر نی.
- اسکیدمور، ویلیام. (۱۳۹۲). *تفکر نظری در جامعه‌شناسی*، (مترجمان: علی محمد حاضری، احمد رجب‌زاده، سعید معیدفر، محمد مقدس، علی هاشمی گیلانی)، تهران: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

اعظم آزاده، منصوره، و مظفری، خدیجه. (۱۳۹۶). طرد اجتماعی زنان ایرانی ازدواج کرده با اتباع

خارجی (عراقی-افغانی) و عوامل مؤثر بر آن، بررسی مسایل اجتماعی ایران (نامه علوم

اجتماعی)، ۸(۲)، ۵۳-۷۴. <https://doi.org/10.22059/ijsp.2018.65053>

اعظم آزاده، منصوره، و مظفری، خدیجه. (۱۳۹۹). تحلیل جامعه‌شناختی روایت زنان ایرانی ازدواج‌کرده با اتباع خارجی افغان و عراقی، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۹(۲)، ۴۷۵-۴۹۵.

<https://doi.org/10.22059/jisr.2020.140857.309>

بهرامی‌کمیل، نظام. (۱۳۸۸). نظریه رسانه‌ها (جامعه‌شناسی ارتباطات). تهران: کویر.

ایمانی‌نایینی، محسن، صادقی، محمود، و عبدی، فاطمه. (۱۳۹۰). بررسی امکان گسترش حمایت‌های حقوقی در مورد ازدواج زنان با اتباع غیرایرانی، مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)،

۱۴(۵۴)، ۱۳۴-۹۱. https://www.jwss.ir/article_12298.html?lang=fa

توسلی‌نایینی، منوچهر. (۱۳۸۴). تبعات ورود و اقامت غیرمجاز اتباع بیگانه در ایران. حقوق تطبیقی،

۸(۴۹)، ۶۴-۴۷. https://law.mofidu.ac.ir/article_46800.html

توسلی‌نایینی، منوچهر. (۱۳۸۸). تاملی بر وضعیت حقوقی کودکان بی‌هویت ناشی از ازدواج زنان ایران با

مردان خارجی، حقوق اسلامی، ۶(۲۲)، ۱۴۹-۱۳۳. https://hoquq.iict.ac.ir/article_18496.html

حقیقت‌طلب، پیمان. (۱۴۰۰). اصلاح قانون اعطای تابعیت به فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان غیرایرانی: از تصویب تا مشکلات اجرایی و راهکارهای پیشنهادی، مرکز پژوهش‌های مجلس،

شماره مسلسل: ۱۷۹۹۶. <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1680948>

رکنی، محمد مهدی. (۱۳۵۴). جبر و اختیار در آثار چند تن از شاعران، نشریه دانشکده الهیات و

معارف اسلامی مشهد، ش ۱۵. <http://ensani.ir/fa/article/42469>

ریاحی، محمداسماعیل، علیوردی‌نیا، اکبر و بهرامی کاکاوند، سیاوش. (۱۳۸۶). تحلیل جامعه‌شناختی میزان گرایش به طلاق (مطالعه موردی شهرستان کرمانشاه)، زن در توسعه و سیاست، ۵(۳)،

۱۰۹-۱۴۰. https://jwdp.ut.ac.ir/article_27159.html

- ساروخانی، باقر. (۱۳۸۹). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده*، چاپ دوازدهم، تهران: انتشارات سروش.
- صدر، شادی. (۱۳۸۶). مطالبه تابعیت مادری: نگاهی به سیاست‌های رسمی ازدواج زنان ایرانی با مردان افغانی، *گفتگو*، ۵۰، ۸۲-۶۱. <https://ensani.ir/fa/article/205581>
- عسکری‌ندوشن، عباس، روحانی، علی، و قرقچیان، زهرا. (۱۳۹۸). مطالعه بسترهای مردسالارانه رویداد ازدواج زود هنگام در میان زنان مهاجر افغان مقیم شهر یزد. *مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۳ (۴)، ۷۸-۱۱۰. <https://doi.org/10.22034/jss.2019.47855>
- عباسی‌شوازی، محمدجلال، و صادقی، رسول. (۱۳۸۸). تفاوت‌های بومی-مهاجر ازدواج در ایران: مطالعه مقایسه‌ای رفتارهای ازدواج مهاجران افغان با ایرانی‌ها. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۴ (۸)، ۳۷-۷. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1706120>
- عباسی، عاطفه. (۱۳۹۸). چالش‌های حقوقی تابعیت اطفال زنان ایرانی دارای همسر خارجی، *مجله حقوق کودک*، ۱ (۱)، ۱۶۷-۱۹۱. <http://childrightsjournal.ir/article-1-87-fa.html>
- علی‌پور، عباس، سعادت‌تی جعفرآبادی، حسن، و دهقانی فیروزآبادی، جلیل. (۱۳۹۶). شناخت و تحلیل پیامدهای امنیتی ناشی از حضور اتباع بیگانه افغانی در استان یزد. *پژوهش‌نامه جغرافیای انتظامی*، ۱۸ (۱)، ۱۰۸-۷۹. http://pogra.jrl.police.ir/article_9725.html?lang=en
- قانع عزآبادی، فرزانه، و قاسمی، وحید. (۱۳۹۶). پدیده داغ ننگ چاقی در زنان ۱۵-۴۴ ساله در شهر یزد. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۱ (۳)، ۴۱-۵۹. <https://doi.org/10.22108/jas.2017.21439>
- کلاته، حمید. (۱۳۹۵). ازدواج ایرانیان با اتباع بیگانه؛ قوانین، پیامدها و مشکلات آن، کنگره بین‌المللی جامع حقوق ایران. <https://civilica.com/doc/634137>
- گافمن، اروینگ. (۱۴۰۰). *داغ ننگ، چاره اندیشی برای هویت ضایع شده*. (ترجمه: مسعود کیان‌پور). چاپ پنجم، تهران: انتشارات شابک.

مرادقلی، پرویز، و آل بویه، علی. (۱۳۹۶). تاملی فقهی اخلاقی بر آثار ازدواج بانوان ایرانی با اتباع خارجی، *پژوهش‌های اخلاقی*، ۷(۳)، ۱۳۸-۱۲۳.

<http://akhlagh.saminattech.ir/Article/16522/FullText>

مریدی، صبا، و منصوری، فرنگیس. (۱۳۹۶). مساله بی‌تابیتی کودکان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی و پیامدهای آن، *اندیشمندان حقوق*، ۵(۱۲)، ۸۴-۶۵.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1258837>

نیازی، محسن. (۱۳۸۱). تبیین موانع مشارکت اجتماعی در شهرستان کاشان، پایان‌نامه دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان.

وحدتی شبیری، سیدحسن، و افشارقوچانی، زهره. (۱۳۹۳). تعیین وضعیت حقوقی فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی. *پژوهش‌های حقوق تطبیقی (مدرس علوم انسانی)*، ۱۸(۴)، ۱۶۸-۱۴۷.

<http://clr.modares.ac.ir/article-20-3042-fa.html>

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (۱۳۹۶). بررسی وضعیت خانوارهای زنان دارای همسر خارجی (گزارشی بر اطلاعات دموگرافیک و پوشش‌های حمایتی خانوارهای زنان دارای همسر خارجی). تهران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

یزدان‌پناه‌درو، کیومرث. (۱۳۹۴). بررسی ازدواج مردان مهاجر افغانی با دختران ایرانی و آثار و پیامدهای اجتماعی آن بر کشور برمبنای جغرافیای جرم و آسیب‌های اجتماعی، *زن در فرهنگ و هنر*، ۷(۳)، ۳۵۸-۳۴۳.

<https://doi.org/10.22059/jwica.2015.58299>

Bélangier, D., & Flynn, A. (2018). Gender and migration: Evidence from transnational marriage migration. In *International Handbook on Gender and Demographic Processes* (pp. 183-201). Springer, Dordrecht. http://dx.doi.org/10.1007/978-94-024-1290-1_13

Chen, M., & Yip, P. (2020). Remarriages and transnational marriages in Hong Kong: implications and challenges. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(14), 3059-3077. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2019.1585021>

Choi, Y., Kim, D. S., & Ryu, J. (2020). Marital dissolution of transnational couples in South

Korea. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(14), 3014-3039.

<https://doi.org/10.1080/1369183x.2019.1585021>

Chung, G. H., & Lim, J. Y. (2011). Comparison of marital satisfaction between immigrant wives and Korean wives of Korean men. *Journal of the Korean Home Economics Association*, 49(5), 33-48. <https://doi.org/10.6115/khea.2011.49.5.033>

European Commission, (2013). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Towards Social Investment for Growth and Cohesion – including implementing the European Social Fund 2014-2020, COM (2013) 83 final, 20.2.2013

Flemmen, A. B. (2008). Transnational marriages—empirical complexities and theoretical challenges. An exploration of intersectionality. *NORA—Nordic Journal of Women's Studies*, 16(2), 114-129. <https://doi.org/10.1080/08038740802140244>

Fløtten, T. (2006). Poverty and Social Exclusion—Two Sides of the Same Coin; a Comparative Study of Norway and Estonia. Department of Sociology and Human Geography, Fac. of Social Sciences, University of Oslo.

Goffman, E. (1997). Selections from stigma. In: Davis, L.J. (Ed), *The Disability Studies Reader*, (pp: 203-215), Routledge.

Gudykunst, W. (2005) *Theorizing About Intercultural Communication*, London: Sage.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research* (pp. 105-117). Thousand Oaks, CA: Sage.

Kibria, N. (2012). Transnational marriage and the Bangladeshi Muslim diaspora in Britain and the United States. *Culture and Religion*, 13(2), 227-240.

<https://doi.org/10.1080/14755610.2012.674957>

Lee, B. S., & Klein, J. L. (2017). Changing trends in international marriages between Korean men and Southeast Asian women, 1993–2013. *Asian Population Studies*, 13(3), 226-249.

<https://doi.org/10.1080/17441730.2017.1328863>

- Lee, H., Williams, L., & Arguillas, F. (2016). Adapting to marriage markets: International marriage migration from Vietnam to South Korea. *Journal of Comparative Family Studies*, 47(2), 267-288. <https://doi.org/10.3138/jcfs.47.2.267>
- Lee, Y.-J., Seol, D.-H., & Cho, S.-N. (2006). International marriages in South Korea: The significance of nationality and ethnicity. *Journal of Population Research*, 23(2), 165-182. <https://doi.org/10.1007/bf03031814>
- Link, B. G., & Phelan, J. C. (2013). Labeling and stigma. In C. S. Aneshensel, J. C. Phelan, & A. Bierman (Eds.), *Handbook of the Sociology of Mental Health*, (pp. 525-541). Springer Science + Business Media.
- Nishida, H. (1999). A cognitive approach to intercultural communication based on schema theory, *International Journal of Intercultural Relations*, 23(5), 753-777. [https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(99\)00019-X](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(99)00019-X)
- Orb, M. (1998). *Constructing Co-cultural Theory, An Explication of Culture, Power and Communication*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Quah, S. E. L. (2020). Transnational divorces in Singapore: experiences of low-income divorced marriage migrant women. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(14), 3040-3058. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1585023>
- Sadat, M. H. (2008). Hyphenating Afghaniyat (Afghan-ness) in the Afghan diaspora. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 28(3), 329-342. <https://doi.org/10.1080/13602000802547898>
- Widmayer, S. A. (2004). Schema theory: An introduction. Retrieved December, 26, 2004. <https://docplayer.net/21424460-Schema-theory-an-introduction-sharon-alayne-widmayer-george-mason-university.html>
- White, J. M., & Klein, D. M. (2008). *Family Theories*. Sage.
- Yu, S., & Chen, F. (2018). Life satisfaction of cross-border marriage migrants in South Korea: Exploring the social network effects. *The International Migration Review*, 52(2), 597-634. <https://doi.org/10.1111/imre.12287>